

FIZETÉSI RENDSZER JELENTÉS

2023

*„Tanuljátok meg,
hogy mindenben példát kell mutatni.”*

I. (Nagy) Lajos Király

FIZETÉSI RENDSZER JELENTÉS

2023

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1013 Budapest, Krisztina körút 55.

www.mnb.hu

ISSN 2064-9037 (nyomtatott)

ISSN 2498-7077 (on-line)

A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bank elsődleges céljaként az árstabilitás elérését és fenntartását jelöli meg. A Magyar Nemzeti Banknak (MNB) az MNB törvényben rögzített alapvető feladata, hogy a pénzforgalom zavartalan lebonyolítását és az azt támogató pénzügyi infrastruktúrák megbízható és hatékony működését elősegítse. Mindez elengedhetetlen ahhoz, hogy a reálgazdasági és pénzügyi tranzakciók megvalósuljanak.

A jelentés célja, hogy átfogó képet nyújtson a belföldi pénzforgalomban és a hazai felvigyázott pénzügyi infrastruktúrák működésében megfigyelhető tendenciákról, a főbb kockázatokról, valamint arról, hogy az MNB milyen eszközöket mozgósított annak érdekében, hogy a fent jelzett alapvető feladatát megvalósítsa. E kiadvánnyal az MNB hozzájárul a pénzforgalommal, a pénzügyi infrastruktúrákkal kapcsolatos jegybanki tevékenység transzparenciájának növeléséhez, továbbá fejleszti a pénzügyi kultúrát, ezáltal pedig a jelentést olvasók pénzforgalmi döntéseinek tudatosságát.

Az elemzés az MNB Pénzügyi infrastruktúrák és pénzforgalom igazgatóságán készült Bartha Lajos ügyvezető igazgató általános irányítása alatt. A publikációt a Pénzügyi Stabilitási Tanács hagyta jóvá 2023. június 21-én. A jelentés készítésében részt vettek: Ágoston Iván, Csapó Beáta, Császár Péter, Deák Vivien, Dr. Hevesi-Tóth Mirtill Annamária, Hodován Attila, Kajdi László, Kollár Adrián, Kozma Eszter, Luspay Miklós, Mészáros Milán, Nemecskó István, Pintér Cecília, Rácz Dániel, Sallai Miklós, Szepesi Ádám, Takács Kristóf, Tordai Szilveszter, Ubránkovics Zita, Varga Lóránt.

A Pénzügyi Stabilitási Tanács 2023. május 16-án és 2023. június 21-én, a Monetáris Tanács pedig 2023. június 20-án tárgyalta az anyag kiemelt üzeneteit, illetve a jelentést, és értékes tanácsokat adott annak elkészítéséhez.

Az MNB szakértői elsősorban a 2022. év releváns információit dolgozták fel, ugyanakkor előre tekintő jelleggel a 2023. évi aktuális folyamatok elemzése is megtalálható a jelentésben.

Tartalom

1. Bevezetés	7
2. Pénzforgalmi folyamatok	8
2.1. Az elektronikus pénzforgalmi infrastruktúra fejlődése	8
2.2. Az elektronikus pénzforgalom elterjedtsége	11
2.3. Pénzforgalmi szolgáltatásokhoz kapcsolódó bevételek	18
2.4. Árazási trendek és fogyasztói szokások	19
2.5. Az elektronikus pénzforgalmon keresztül megfigyelhető visszaélések	20
2.6. A pénzforgalmi ellenőrzések főbb tapasztalatai	22
3. Pénzügyi infrastruktúrák	24
3.1. VIBER	24
3.2. BKR	25
3.3. CLS	26
3.4. Likviditás a fizetési rendszerekben	27
3.5. KELER	31
3.6. KELER KSZF	32
4. A pénzforgalom és a pénzügyi infrastruktúrák aktuális kérdései	34
4.1. Az MNB 2030-ig terjedő elektronikus pénzforgalmi stratégiája	34
4.2. Az elektronikus pénzforgalmon keresztül megfigyelhető visszaélések kezelése	37
4.3. Azonnali fizetéssel kapcsolatos fejlesztések Európában és Magyarországon	40
4.4. E-nyugta bevezetés lehetséges hatásai a pénzforgalom fejlődésére	42
4.5. Bankszünnap tartásával kapcsolatos MNB elvárások módosulása	42
4.6. Alapszámlára vonatkozó szabályok változása	43
4.7. Infrastruktúrákat érintő szabályozói fejlemények	43
4.8. Pénzügyi szervezetek informatikai biztonságának erősítése	44
4.9. A nyílt bankolás terjedésének támogatása – API kerekasztal	45

1. Bevezetés

Az elektronikus pénzforgalomban 2022-ben tovább folytatódott az előző évek főbb trendjei. Továbbra is gyors ütemben bővül az elektronikus fizetési szolgáltatások használata, amit támogat az innovatív fizetési megoldások egyre gyakoribb és szélesebb körű használata, valamint az online kereskedelem bővülése is. Ennek következtében az elektronikus pénzforgalom arányának növekedése is a korábbi évekre jellemző ütemben folytatódott. Külön kiemelendő a mobilfizetési szolgáltatások elterjedése, mind a regisztrált bankkártyák, mind pedig az ezekkel lebonyolított vásárlások száma nagymértékben emelkedett.

A fizetési rendszerek továbbra is magas rendelkezésre állással, biztonságos és problémamentes üzemeléssel támogatták a gazdaság működését. A pénzügyi infrastruktúrák a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő megbízhatósággal és hatékonysággal üzemeltek. A fizetési rendszerekben elérhető likviditás az év egészében elegendő volt a megnövekedett és volatilisabb fizetési forgalom lebonyolítására, a likviditás szintje a jegybanki eszköztárat érintő módosítások következtében 2022 végére jelentősen megemelkedett.

Az MNB továbbra is aktívan ösztönzi az elektronikus pénzforgalom fejlődését a gazdaság hatékonyságának, versenyképességének és a gazdaság minden területét érintő digitalizációnak a támogatása érdekében. 2023-ban a jegybank

megújította az elektronikus pénzforgalmi stratégiáját és a célok teljesülésének mérése érdekében bevezette a Pénzforgalmi Fejlettségi Mutatórendszert. A stratégia alapján a jövőben az érintett piaci és állami szereplőkkel közösen kivitelezett célzott használatösztönzésre kell helyezni a hangsúlyt. Emellett továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani az elektronikus pénzforgalmat érintő visszaélések alacsony szinten tartására. Ennek érdekében az MNB három elemű intézkedéscsomagot hirdetett meg az elmúlt évben. Az Azonnali fizetésre épülő szolgáltatások fejlesztését támogató intézkedéseknek köszönhetően rövidesen további modern szolgáltatások jelenhetnek meg, az alapszámla olcsóbbá válásával pedig az eddigieknél jóval szélesebb ügyfélkör férhet hozzá alacsony költségek mellett a modern elektronikus fizetési szolgáltatásokhoz.

A pénzügyi infrastruktúrákra és a pénzforgalomra vonatkozóan több új nemzetközi szabályozási javaslat formálódik az Európai Bizottság irányításával, melyek már középtávon számos területen alkalmazkodási feladatokat jelenthetnek a haza szereplők számára is. Így többek között az eurós azonnali fizetések kezelésére vonatkozó szabályozás, az értékpapír-kiegyenlítésre, a központi értéktárak és a központi szerződő felek működésére vonatkozó előírások felülvizsgálata, valamint a pénzügyi szervezetek informatikai biztonságának erősítésére vonatkozó szabályok.

2. Pénzforgalmi folyamatok

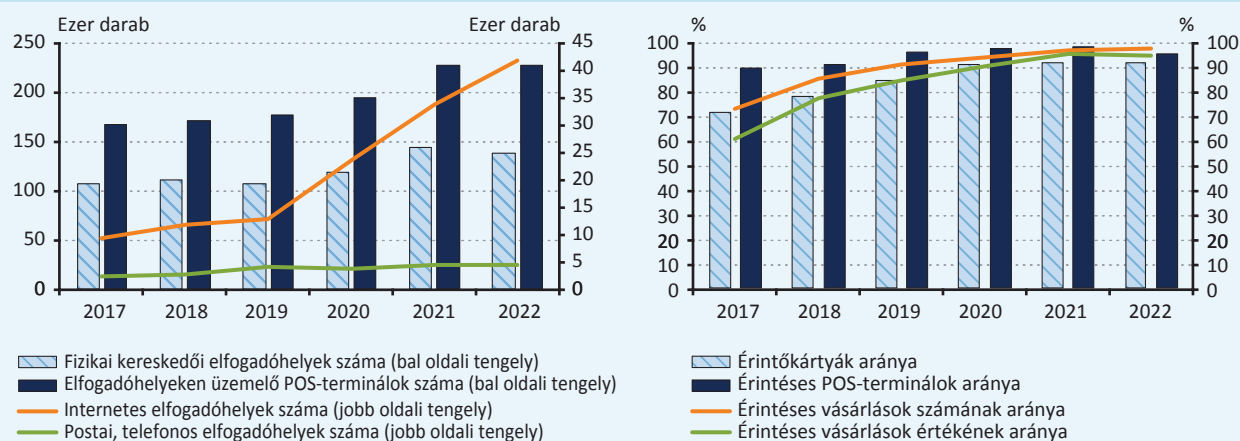
2.1. AZ ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALMI INFRASTRUKTÚRA FEJLŐDÉSE

A már 2021 végén is nagyon magas banki lefedettség mellett is 2022-ben kismértékben tovább emelkedett bank-számlák, bankkártyák száma. 2022-ben a hazai pénzforgalmi szolgáltatók által vezetett fizetési számlák száma 2,2 százalékkal növekedett, 10,8 millióra, míg az ezen szereplők által kibocsátott bankkártyák száma 1,2 százalékkal emelkedett, megközelítve a 10 milliót. azon kártyák száma mellyel az év utolsó negyedévében történt vásárlási tranzakció 4,2 százalékkal emelkedett, így már a forgalomban lévő kártyák 70 százalékát aktívan használták az ügyfelek. Figyelembe kell venni, hogy a jelentés a hazai pénzforgalmi szolgáltatók által vezetett számlák és kibocsátott kártyák állományi és forgalmi adatait mutatja be, a hazai ügyfeleknek külföldről szolgáltató piaci szereplők adatait nem. Az MNB becslése szerint akár az egymilliót is meghaladhatja ezeknek a szolgáltatóknak a hazai ügyfélszáma. Fontos azonban, hogy ezen szolgáltatók ügyfeleinek túlnyomó többsége rendelkezik hazai szolgáltatónál is számlával és bankkártyával, így a külföldi szolgáltatások igénybevételével jellemzőn párhuzamosságok jönnek létre, a lakosság elektronikus

pénzforgalmi szolgáltatásokkal való lefedettségét ez érdemben nem növeli.

2022-ben tovább növekedett az internetes elfogadóhelyek száma. A Kereskedelmi törvény¹ azon előírása, miszerint online pénztárgép (OPG) használatára kötelezett kereskedőknél kötelező elektronikus fizetési lehetőség biztosítása, már 2021-ben életbe lépett, így 2020-ban és 2021-ben a fizikai elfogadói hálózatban nagy növekedés volt megfigyelhető. Ennek következtében ugyan a nem teljes, de nagy lefedettség miatt nagy növekedés 2022-ben nem volt. Az elfogadóhelyek száma 2 százalékkal csökkent, míg az üzemelő POS terminálok száma gyakorlatilag stagnált (0,6 százalékos növekedés). Ennek ellenére tovább folytatódott az internetes kártyaelfogadóhelyek számának növekedése. Ezek száma 24 százalékkal, 42 ezerre növekedett. Ez önmagában jelzi az internetes vásárlások folyamatos terjedését. A korábbi évekhez hasonlóan gyakorlatilag teljes az érintőkártyás technológia lefedettsége, az elfogadóhelyek 96 és a kibocsátott kártyák 93 százaléka támogatta a technológiát. Mindkét esetben a kimaradás már valószínűleg a nagyrészt különböző speciális helyzetekhez kapcsolódik, ahol a technológia bevezetése vagy nem lehetséges vagy túl nagy fejlesztési költséggel járna.

1. ábra
A hazai fizetési kártyás elfogadói hálózat és az érintőkártyás technológia fejlődése

Megjegyzés: A kártyaelfogadói infrastruktúra tekintetében bemutatott adatkörben nem jelenik meg az MNB felé adatszolgáltatási kötelezettséggel 2021 elejéig nem rendelkező külföldi szolgáltatók hazai terjeszkedése, ugyanakkor az általuk nyújtott határon átnyúló szolgáltatás okán több ezer hazai kereskedőnél lehet még kártyaelfogadás. Ezekről az adatszolgáltatási kötelezettségek kiterjesztése révén az MNB egyre átfogóbb képpel rendelkezik, ugyanakkor a kapcsolódó adatok bemutatását még gátolja a teljesség hiánya.

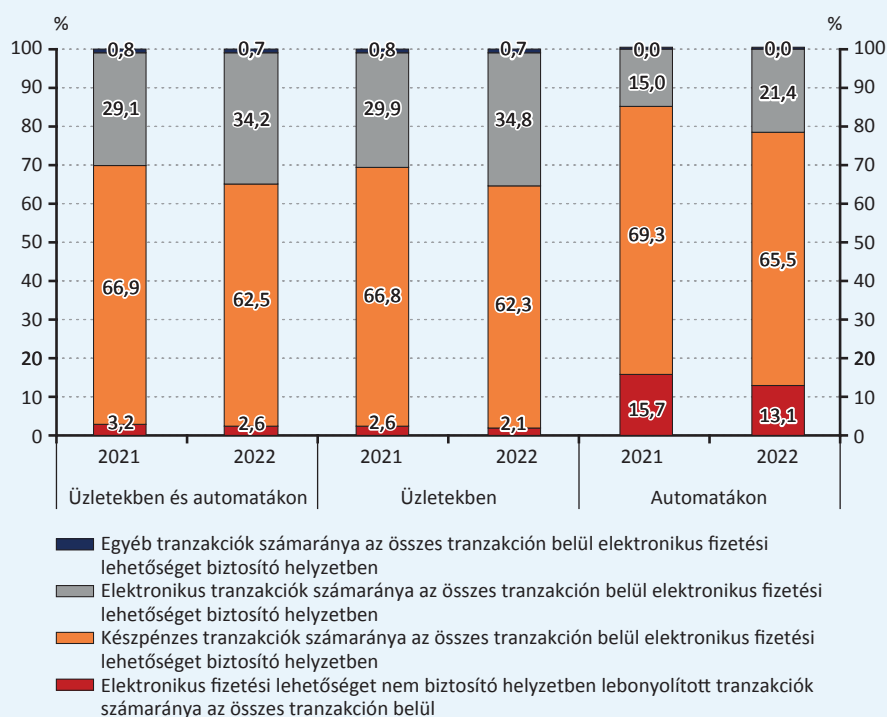
¹ a kereskedelemről szóló 2005. évi CLXIV. törvény

Az üzletekben és automatákon is nagymértékben, 5-6 százalékponttal nőtt az elektronikus fizetés aránya. Továbbra is vannak elektronikus fizetést nem biztosító üzletek² és automaták, azonban ezekhez csak a tranzakciók elenyésző része köthető. A kötelező elektronikus fizetés biztosításának előírása ellenére az Online Pénztárgépet (OPG) használó üzletek 82 százaléka biztosít biztosan elektronikus fizetést, viszont a tranzakciók csupán 2 százaléka zajlik le elektronikus fizetést nem biztosító helyeken. Az elektronikus fizetés elfogadására nem kötelezett, csak automatákat üzemeltető kereskedők esetében 51 százalékos az elektronikus fizetés biztosítása³ és a tranzakciók 13 százaléka zajlik le elektronikus elfogadást nem biztosító kereskedőknél. Az üzletekben 5 százalékponttal 35 százalékra, az automatáknál pedig

6 százalékponttal 21 százalékra növekedett az elektronikus fizetések aránya.

Az üzletek negyedében többször fizetnek elektronikusan, mint készpénzzel. Az elektronikus fizetést biztosító üzletekben belül a legkisebb, 20 százalék alatti elektronikus tranzakcióarányal rendelkező üzletek száma nagy mértékben csökken, míg a nagyobb elektronikus arányúak száma nő. Míg 2021-ben az üzletek 80 százalékában 50 százalék alatti volt az elektronikus tranzakciók aránya, addig ez a szám 2022-ben 73 százalékra csökkent, azaz az üzletek több mint negyedénél többször választják az elektronikus fizetést, mint a készpénzt.

2. ábra
Fizetési módok darabszám szerinti aránya

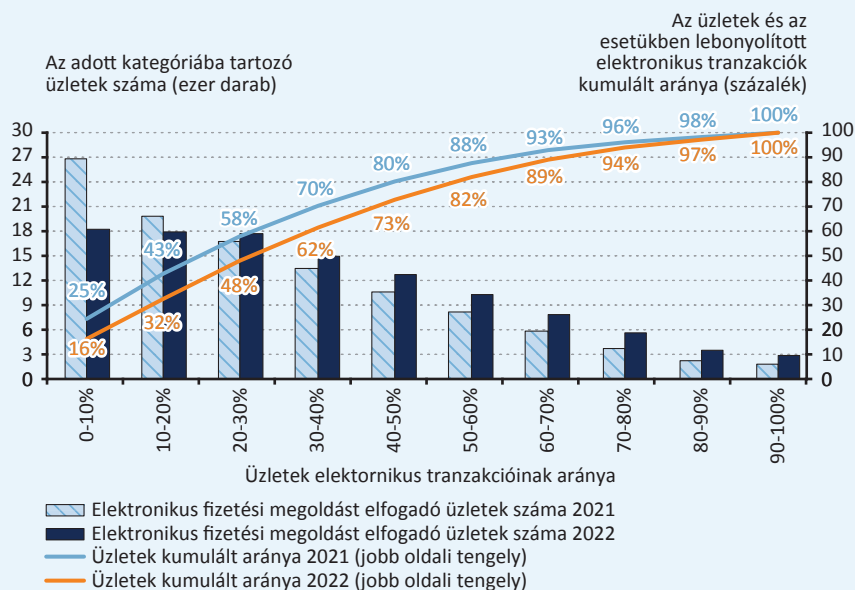
Forrás: NAV OPG adatbázis, MNB számítás

² Üzletek alatt nem kizárólag fizikai kereskedői egységeket, hanem OPG használatára kötelezett, szolgáltatói szektorhoz tartozó egyéb egységeket (pl. vendéglátóipari egység, szálláshely-szolgáltató egység, szerviz, taxi) is értünk. A járási mélységű OPG adatbázis miatt az adatokból az üzleteket nem lehet egyértelműen azonosítani, így az elemzések esetében az adózók azonos tevékenységgel rendelkező, ún. kiskereskedelmi egységeinek járásonkénti aggregált adatait vizsgáljuk, amelyeket az egyszerűség kedvéért üzleteknek nevezünk.

³ Megjegyzés: Az automaták esetében a fizetési módok jelentése nem kötelező, így nem mindegyik tranzakcióról lehet egyértelműen megállapítani, hogy milyen módon lett az kifizetve.

3. ábra

Az üzletek számának megoszlása az elektronikus tranzakciók aránya szerint

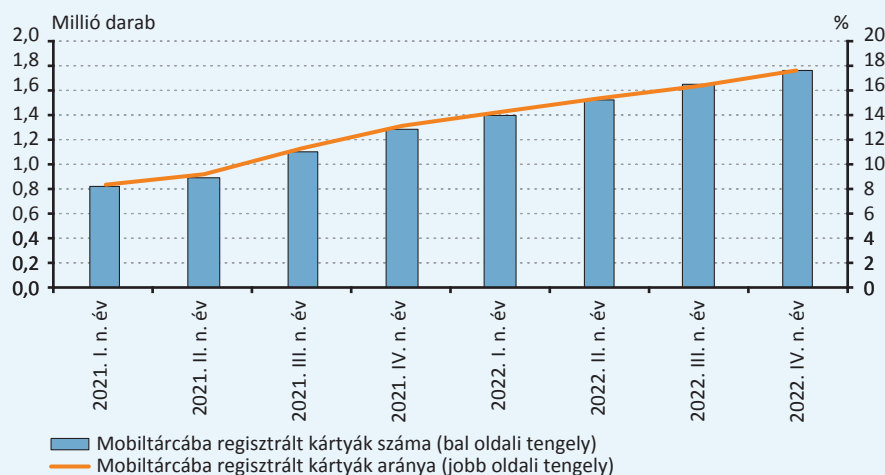
Forrás: NAV OPG adatbázis, MNB számítás

Több mint 450 ezerrel nőtt a mobiltárcába regisztrált fizetési kártyák száma. 2022-ben is tovább bővült az innovatív fizetési módok használata, ennek jele a mobiltárcába regisztrált fizetési kártyák számának 37 százalékos bővülése, melynek köszönhetően 2022 végén az MNB adatai szerint már a forgalomban lévő fizetési kártyák 17,7 százaléka volt regisztrálva (1,7 millió kártya). Fontos kiemelni továbbá, hogy ezek az adatok csak a saját banki alkalmazások, illetve

az olyan bankfüggetlen mobiltárcák adatait tartalmazzák, melyek szolgáltatóival a hazai bankok együttműködésre léptek (pl. GooglePay, ApplePay). A külföldi szereplők által itthon, határon átnyúlóan, önállóan nyújtott szolgáltatások adatait nem tartalmazzák ezek. Így a mobilfizetésre is használt kártyák száma valószínűleg magasabb az itt bemutatottnál, bár a legnagyobb szereplőket lefedi a bemutatott adatkör.

4. ábra

Mobiltárcába regisztrált fizetési kártyák számának és arányának alakulása

2.2. AZ ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALOM ELTERJEDTSÉGE

2022-ben tovább folytatódott az elektronikus fizetési tranzakciók térnyerése, a kártyás vásárlások már az összes készpénzfelvétel értékét is meghaladták. Az év során tovább folytatódott a fizetési kártyás vásárlások terjedése, melyek továbbra is az elektronikus tranzakciók többségét adják. A hazai pénzforgalmi szolgáltatóknál ezen tranzakciók száma 23, értéke pedig 34 százalékkal bővült a korábbi magas bázisérték ellenére is. Szintén jelzi az elektronikus tranzakciók terjedését a készpénzfelvetelek stagnáló száma, melyben mindössze 1 százalékos növekedés történt, és bár értékük még így is 17 százalékkal bővült, ez nem sokkal haladta meg az infláció mértékét, és jelentősen elmaradt a kártyás és átutalási forgalom bővülésének ütemétől. Így az összes kártyás vásárlás értéke (14,3 ezer milliárd Ft) először haladta meg a készpénzfelvetelek értékét (14 ezer milliárd Ft).

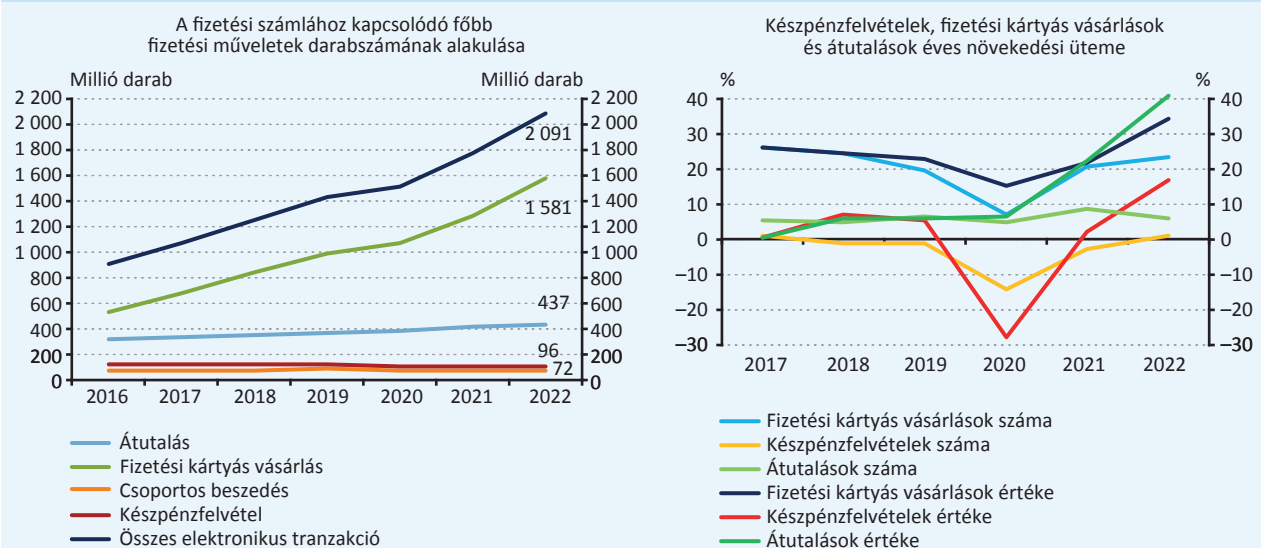
Idén először az átutalások értéke még a kártyás vásárlásokénál is gyorsabban bővült, valamint tovább növekedett az azonnali átutalások használata. Bár az átutalások száma csupán 6 százalékkal bővült, azonban értékük 41 százalékkal, 843 ezer milliárd forintra nőtt. Így idén először haladta meg az átutalások értékének növekedése a fizetési kártyás vásárlásokét. Eközben már az átutalási tranzakciók 42 százaléka az azonnali fizetési rendszerben teljesült, és ezek értéke elérte

a 44,9 ezer milliárd Ft-ot. Ezzel az azonnali tranzakciók darabszáma (15 százalék) az összes átutalást jelentősen meghaladó mértékben bővült, míg ezek értékében is jelentős növekedés volt megfigyelhető (31 százalék). A nagymértékű bővülés okai lehetnek többek között a 2022-ben megvalósított, lakosságnak és vállalatoknak szóló gazdaságélénkítő intézkedések, amik hatására több társadalmi csoportban nőtt az elkölthető jövedelem, ami nem csak kifizetések, hanem elköltések is megjelent a fizetési rendszerekben. Továbbá 2022-ben több különböző állami támogatási konstrukció átalakításra került, amelyek szintén növelhették a tranzakciós forgalmat.

20 százalékkal növekedett az online kártyás tranzakciók száma 2022-ben. A fizetési kártyás tranzakciókon belül továbbra is a külföldön, fizikai kereskedőnél végzett tranzakciók bővülnek a legnagyobb ütemben, ezek darabszáma 69, értéke 90 százalékkal bővült, bár különösen az utóbbi érték részben árfolyam hatásoknak is köszönhető. A külföldi, fizikai tranzakciók ennek ellenére is csak elenyésző részét teszik ki az összes fizetési kártyás tranzakciónak, arányuk mind darabszám, mind érték tekintetében kevesebb mint 1 százalék. Továbbra is magas a kártya fizikai jelentőségét nem igénylő internetes, postai és telefonos megrendelések kártyás fizetésének növekedési üteme, darabszámban 20 és értékben 41 százalékos. A belföldön fizikai kereskedőnél lebonyolított forgalom 2022-ben több mint 1 280 ezer milliárd forint volt.

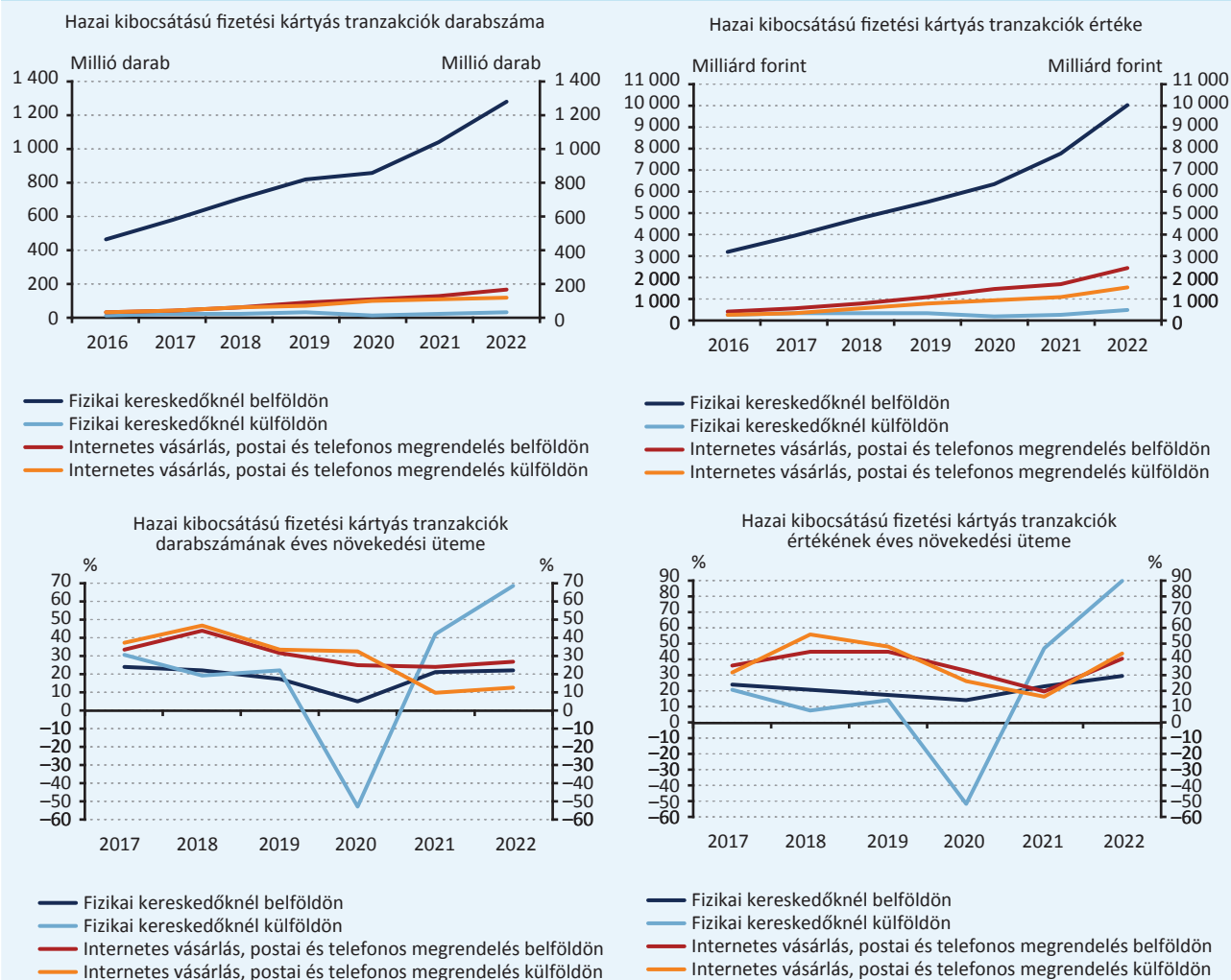
5. ábra

A főbb fizetési műveletek forgalmának alakulása és a forgalom éves változása

6. ábra

Fizetési kártyás vásárlási tranzakciók forgalma és a forgalom éves változása fizetési helyzetenként

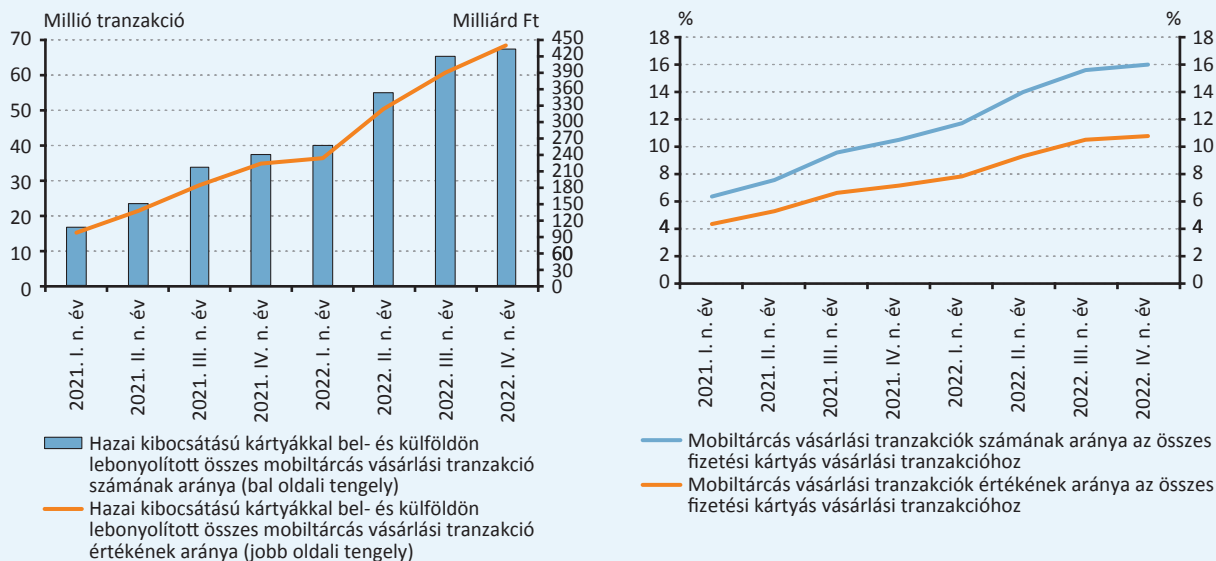
Egy év alatt megkétszereződött a mobiltárcás vásárlási tranzakciók száma és értéke. Feltételezhető, hogy a szolgáltatást kipróbáló ügyfelek általában előnyösnek találják ezt, hiszen míg a mobiltárcába regisztrált kártyák száma „csak” 37 százalékkal növekedett, a mobiltárcás tranzakciók száma és értéke 105, illetve 117 százalékkal emelkedett éves alapon. Ezzel már az összes fizetési kártyás vásárlási tranzakció számának 14 és értékének 10 százaléka történt mobiltárcás fizetéssel. Ez a 2021-es adatokhoz képest 5,8, illetve 3,7 százalékpontos növekedést jelent.

Az üzletekben a tranzakciók számának már több mint harmada, értékének több mint fele elektronikusan⁴ bonyolódik le. A tranzakciók száma 8 százalékkal növekedett 3,7 milliárdra, de továbbra sem éri el a covid előtti időszakot, míg értékben 25 százalékos növekedéssel 16 ezer milliárdot is meghaladva már jóval magasabb a covid előtti időszaki értéknél, feltehetően az infláció következtében. Az elektronikus tranzakciók számának és értékének aránya az előző évhez hasonlóan egyaránt 5 százalékpontot növekedett 2022-ben, így a tranzakciók 34 százaléka, értékének pedig 51 százaléka volt elektronikus.

⁴ Ide tartozik a kártya, SZÉP kártya, azonnali fizetés, illetve az elektronikus utalványok is.

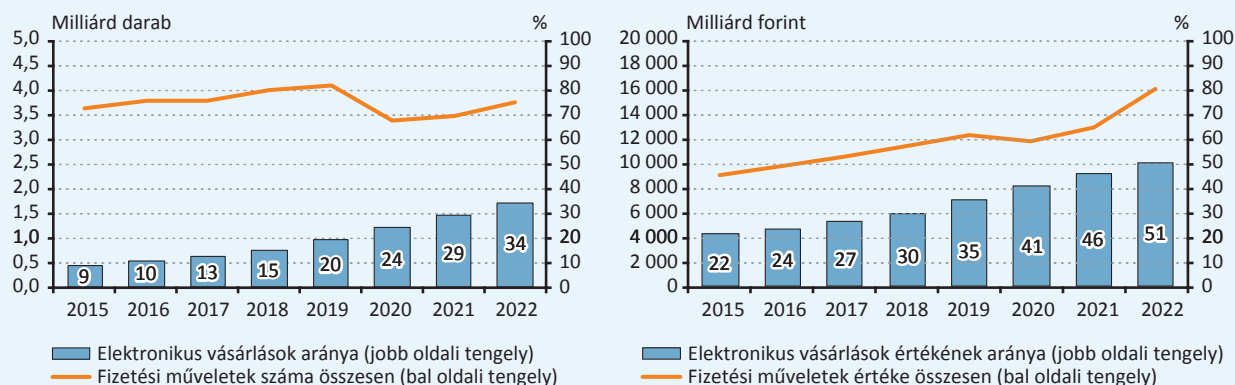
7. ábra

A mobiltárcás kártyás vásárlási tranzakciók száma, értéke és aránya

8. ábra

A tranzakciók száma és értéke, valamint az elektronikus tranzakciók aránya az online pénztárgépet használó szektorban

Forrás: NAV OPG adatbázis, MNB számítás

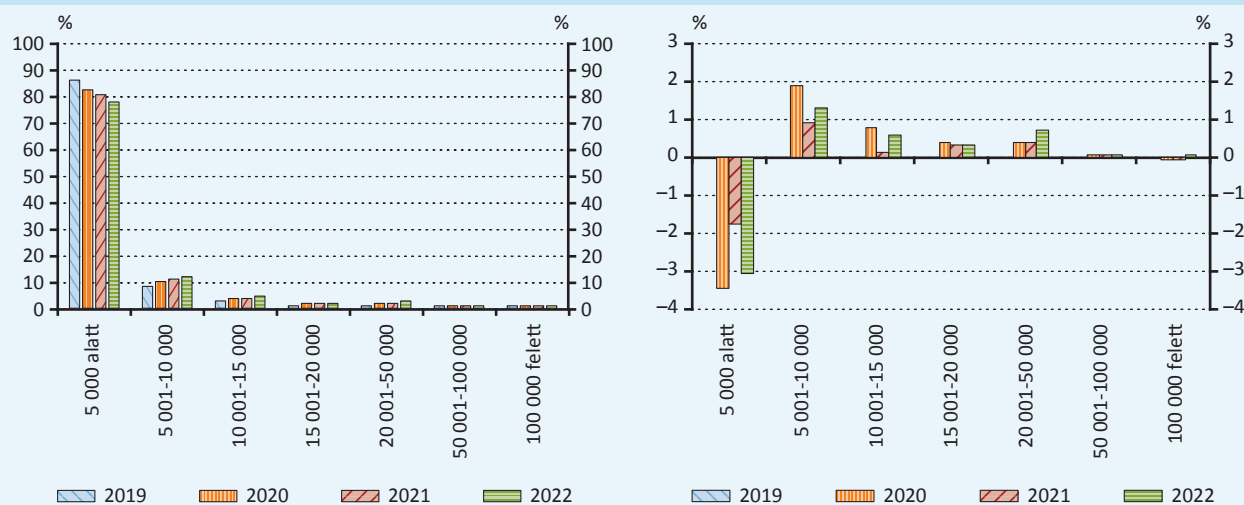
A boltokban a tranzakcióknak még mindig több, mint háromnegyede 5 000 Ft alatti. A bolti adatok nagy része, 78 százaléka kisértékű, 5 000 Ft alatti tranzakció, 12 százaléka pedig 5 és 10 000 Ft közé esik. Ez amiatt lehet, mert több kisebb tranzakció jellemző a mindennapokra, mint például egy kávé, pékáru vásárlása, egyes 1 fős étkezések vagy a tömegközlekedésnél használt buszjegyek vásárlása. Az évek során a vásárlói kosárértékek növekednek, ennek mértékére hatással lehetnek különböző események. Például a koronavírus járvány megjelenése az 5 000 Ft alatti tranzakciók arányát nagyobb mértékben csökkentette 2020-ban, míg 2022-ben valószínűleg

elsősorban az infláció következtében folytatódott ez a trend.

Az 5 000 Ft feletti vásárlásoknál többször fizetnek elektronikusan, mint készpénzzel. Az 5 000 Ft feletti értékű kategóriájú tranzakcióknál 50-62 százalék között alakul az elektronikus tranzakciók aránya, míg 5 000 Ft alatt 29 százalék volt ez az arány 2022-ben. Mivel a tranzakciók többsége kisértékű, az összes tranzakción belüli elektronikus arány jelentősebben elmarad az 50 százaléktól annak ellenére, hogy az 5 000 Ft feletti vásárlásoknál elektronikus tranzakciótöbbség figyelhető meg.

9. ábra

A bolti tranzakciók darabszám szerinti aránya és annak változása értéksávonként

Forrás: NAV OPG adatbázis, MNB számítás

10. ábra

Az elektronikus tranzakciók darabszám szerinti aránya értéksávonként az OPG-t használó szektorban

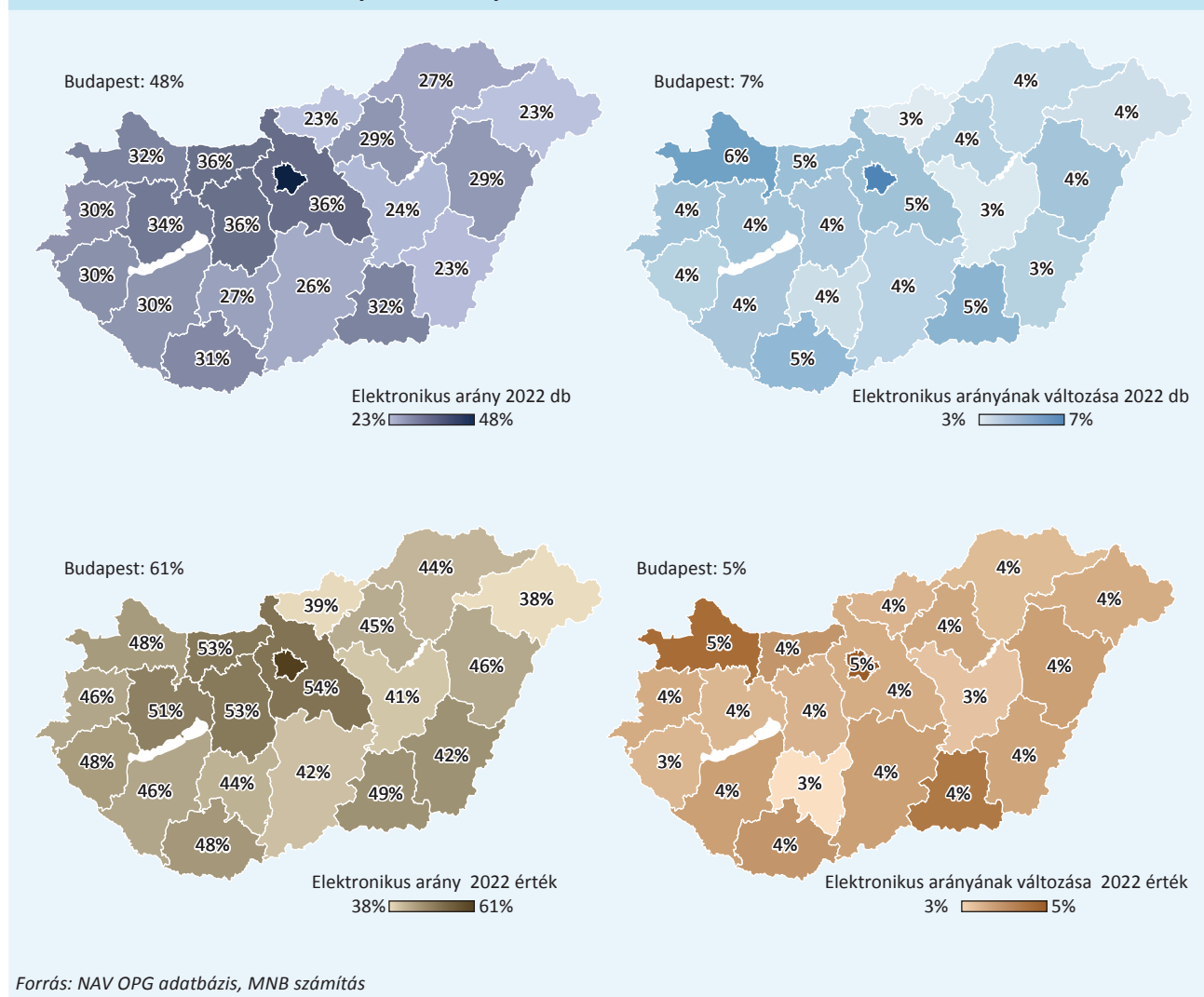
Forrás: NAV OPG adatbázis, MNB számítás

Az országon belül területi eloszlásban vizsgálva akár 25 százalékpontos különbségek is lehetnek az elektronikus fizetési arányok tekintetében. A megyéket és Budapestet vizsgálva nagy eltérések vannak az elektronikus fizetési arányokat tekintve. A legmagasabb elektronikus arányok Budapesten figyelhetők meg, darabszámban 48 százalék,

értékben pedig 61 százalék volt 2022-ben. A legalacsonyabb értékek pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében láthatóak, rendre 23 és 38 százalék. Az elektronikus arányok 3 és 7 százalékpont között növekedtek egy év alatt, Budapesten és Győr-Moson-Sopron megyében nőtt a legnagyobb mértékben az arány.

11. ábra

Az elektronikus tranzakciók aránya és az arány változása az OPG-t használó szektorban

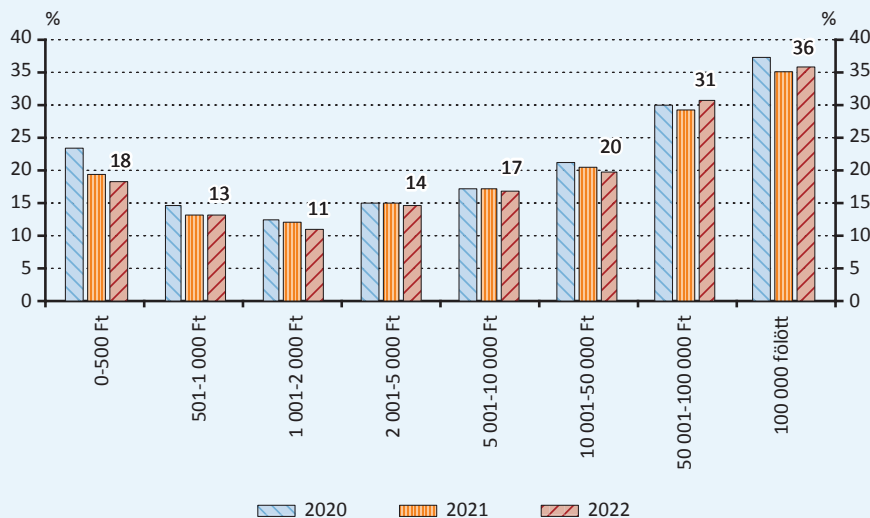

Az online kereskedelem elmúlt években bekövetkezett jelentős mértékű bővülésével párhuzamosan az internetes kártyás fizetések használata is egyre szélesebb körű lett. 2022-ben az internetes kártyás fizetések száma 19 százalékkal emelkedett az előző évhez képest, ez a nagymértékű emelkedés azonban még mindig elmarad a bolti kártyás fizetések bővülésétől. A magasabb értékkategóriákban magasabb az interneten történő kártyás fizetések aránya az összes kártyás fizetésen belül, bár a bolti fizetések aránya továbbra is minden értékkategóriában magasabb. Előbbiek aránya 11 és 36 százalék között alakult 2022-ben. A kártyás

fizetéseken belül az interneten történő fizetés arányát vizsgálva az látható, hogy nem a legkisebb, 500 Ft alatti értékkategóriában a legalacsonyabb ennek az aránya, hanem a 1001-2000 forint közötti tranzakciók esetében. Az 1000 forint alatti internetes tranzakciók arányát a különböző kiértékelési szolgáltatások, például az alkalmi utazások során vásárolt közlekedési jegyek vásárlása is növelheti. 2020 és 2022 között az 50 ezer forint alatti értékkategóriákban csökkent vagy stagnált az interneten történő fizetések aránya a kártyás fizetéseken belül, felette viszont 2021-ről 2022-re ezek aránya valamivel emelkedett.

12. ábra

Az internetes kártyás fizetések aránya az összes kártyás tranzakción belül tranzakciós értéksávonként

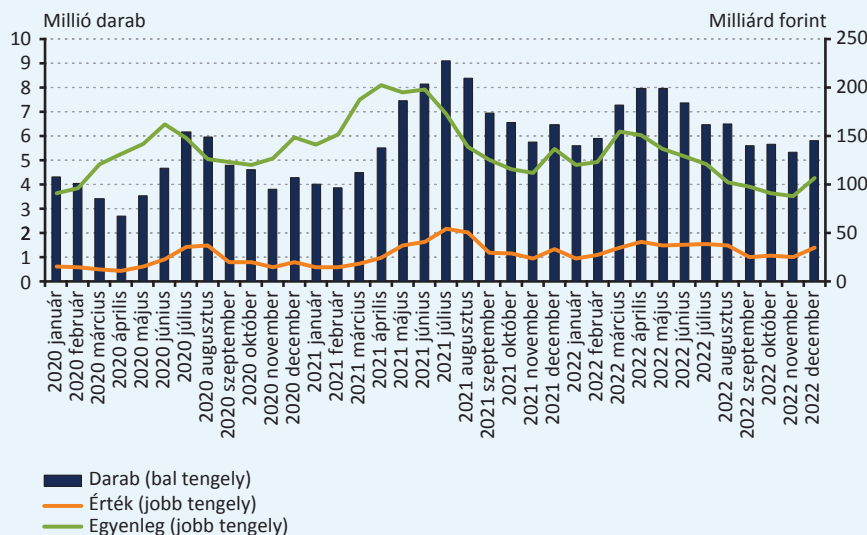

A kedvezményes SZÉP kártya adózás, a zsebek közötti átjárhatóság és az kiskereskedelmi üzletekben való vásárlás lehetősége nagy mértékben növelte a SZÉP kártyás fizetések darabszámát 2022 első felében. 2022 második felében viszont a SZÉP kártyás fizetések száma már alacsonyabb volt, mint az előző év azonos időszakában. 2022 első negyedévében jelentős volt a növekedés mind darabszámban (50 százalékos), mind értékben (több, mint 80 százalékos) az előző év azonos időszakához képest. A második negyedévben darabszámban 10 százalékos, értékben 13 százalékos növekedés volt megfigyelhető az előző év azonos időszakához képest. Ennek oka vélhetően, hogy a járvány miatt a bázis értékek alacsonyak, illetve 2022. február 1. és 2022. május 31. között a SZÉP kártyák terhére lehetőség nyílt üzletekben történő élelmiszer vásárlására, ami nagy

mértékben növelte a forgalmat. A második negyedévben az előző negyedév magas forgalma miatt már mérsékeltebb a növekedés. Éves szinten a harmadik negyedévében 25 százalékkal, míg a negyedik negyedévében 10 százalékkal csökkent a SZÉP kártyás fizetések darabszáma az előző év azonos időszakához képest. Ennek oka, hogy a SZÉP kártya tulajdonosok egy része valószínűleg az előző negyedévekben már elköltötte a rendelkezésre álló összeget, továbbá a jelentősen megugró belföldi nyaralási költségek miatt, belföldi üdülésre kevesebben költöttek, mint az előző év azonos időszakában. Erre következtethetünk a SZÉP kártyákon elérhető egyenlegekből is, mivel ez 2022 szeptemberében az egyik legalacsonyabb a vizsgált időszakban, tehát addigra a SZÉP kártya tulajdonosok többsége elköltötte a rendelkezésre álló keretét.

13. ábra

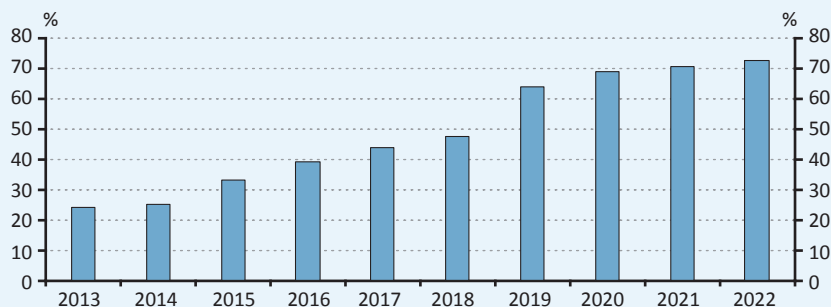
SZÉP kártyás fizetések darabszáman, értéke és az elérhető egyenlegek

Az elektronikus fizetési módok további terjedését jelzi az elektronikus számlafizetések növekedése. 2022-ben már a számlafizetések 72,9 százaléka történt elektronikus megoldással. Ebben a mutatóban szereplenek az elektronikus

módon befizetett postai sárga vagy fehér csekkek, a fizetési kártyára épülő megoldások, valamint a csoportos beszedés és banki átutalásos fizetések.

14. ábra
Közütemi és egyéb szolgáltatások számláinak elektronikus fizetése

Csoportos beszedések és egyéb elektronikus számlafizetések becsült éves darabszáma / Számlafizetések becsült éves darabszáma

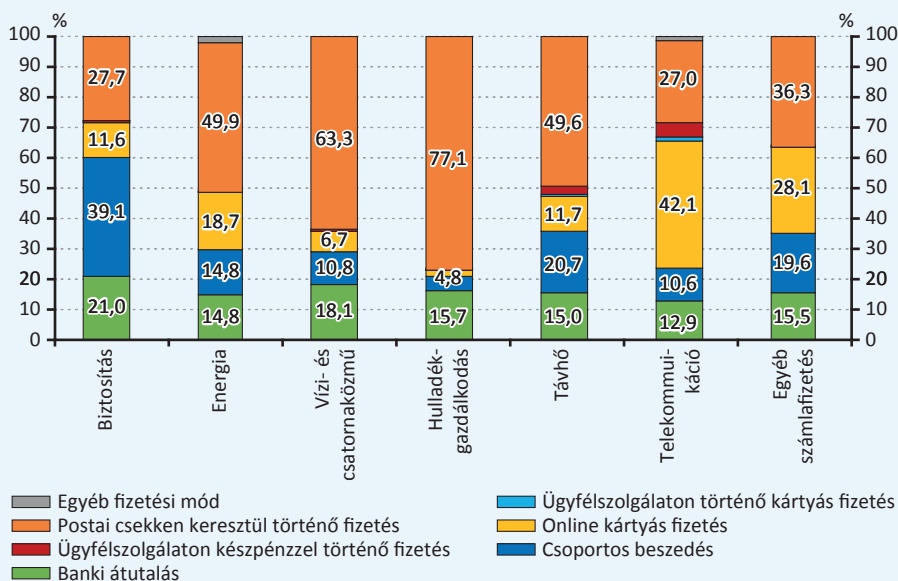
A számlafizetési adatokban 2019 előtt nincsenek benne a nem csekken vagy csoportos beszedésen keresztül történő számlafizetések (pl. online vagy szolgáltató kirendeltségén történő kártyás fizetés, átutalás), ugyanakkor a folyamatosan bővülő postai bankkártyás csekkfizetések mindvégig szerves részét képezték a mutatónak.

Számlafizetések terén folytatódott a postai csekk fokozatos térvesztése és az elektronikus fizetési módok terjedése.

2022-ben a víz és csatornaműveket kivéve minden területen csökkent a postai csekkek használata, általában 1-3 százalékponttal. Így a postai csekkek növekvő elektronikus befizetésével (pl. kártyás fizetés lehetőségének bevezetése a postákon, QR-kód alapú csekkes mobilfizetési szolgáltatás) együtt tovább növekedett az elektronikus számlafizetések aránya. A legnagyobb mértékű változás a hulladékgazdálkodás terén történt, azonban ez itt is csak a postai csekk 2,8 százalékpontos térvesztését jelenti, ami nem sokkal haladja

meg a többi szektorban tapasztalt változást. Az elektronikus fizetések aránya a biztosítók és telekommunikációs szolgáltatók körében a legnagyobb. Előbbiek esetében, nagyrészt a biztosítók banki kapcsolatai, üzletpolitikája és szerződéskötési gyakorlata miatt is a csoportos beszedés dominál, míg a telekommunikációs szolgáltatóknál jellemző az egyszerűen weboldalon vagy mobilapplikáción keresztül teljesíthető bankkártyás fizetés. Az elektronikus fizetéseken belül továbbra is magas, de csökkenő a csoportos beszedés szerepe, helyette egyre szélesebb körben használt a banki átutalás és online kártyás fizetés.

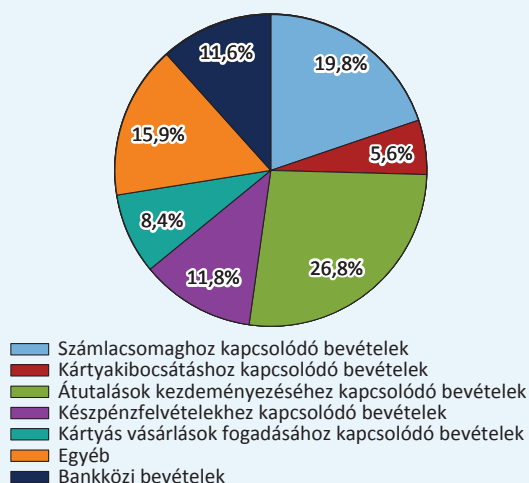
15. ábra
Fizetési módok megoszlása szektoronként a számlafizetések esetén

2.3. PÉNZFORGALMI SZOLGÁLTATÁSOKHOZ KAPCSOLÓDÓ BEVÉTELEK

A hazai szereplők pénzforgalmi szolgáltatásokból származó bevételei 2022-ben 127 milliárd forinttal növekedtek az előző évhez képest. A magyarországi pénzforgalmi szolgáltatók 749 milliárd forint bevételt realizáltak 2022-ben, ami az elektronikus fizetési módok forgalmának dinamikus bővülése következtében 20 százalékkal haladja meg a megelőző évi értéket. A bevételeken belül közel

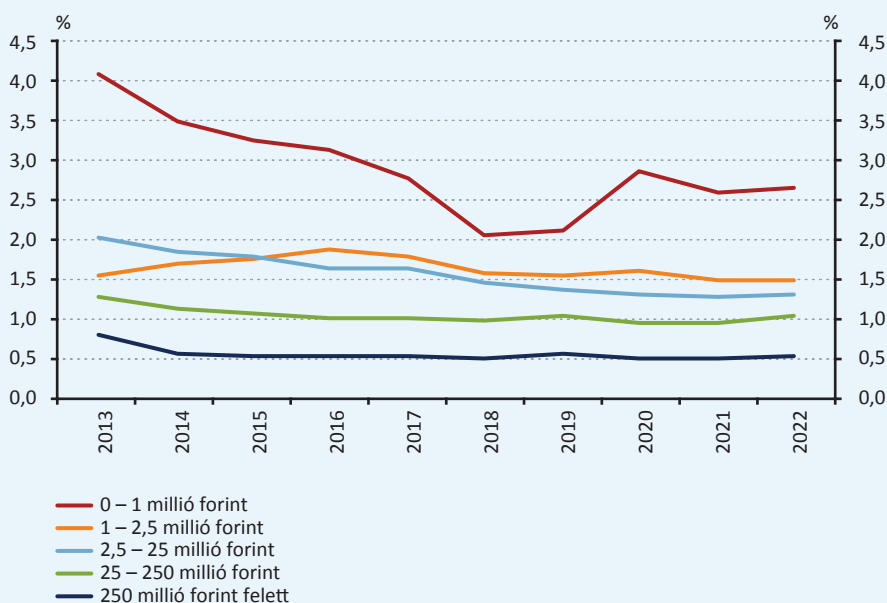
16. ábra
A pénzforgalmi szolgáltatásokból származó bevételeken belül a főbb kategóriák megoszlása

27 százalékos részaránnyal továbbra is az átutalásokhoz kapcsolódik a legnagyobb rész, mivel még mindig elterjedtek a tranzakciók indításához közvetlenül kapcsolódó minimum és értékarányos díjak, ami nem ösztönzi a használatot. (16. ábra)

A magyarországi pénzforgalmi szolgáltatók kártyaelfogadásból származó bevételei a kártyás forgalom növekedésének következtében jelentősen nőttek, továbbá a kisebb kereskedőket forgalomarányosan még mindig számottevően nagyobb költségek terhelik. A hazai pénzforgalmi szolgáltatók kártyaelfogadásból származó bevételei, amelyek a kereskedők oldalán költségként jelentkeznek, jelentősen nőttek 2021-hez viszonyítva. A 40 százalékot meghaladó, 25 milliárd forint értékű emelkedés elsősorban a forgalom dinamikus növekedésének, valamint a Kereskedelmi törvény infrastruktúra bővülésére gyakorolt kedvező hatásának az eredménye. A 88 milliárd forint összértékű bevétel legnagyobb része továbbra is a tranzakciók értékével arányos kereskedői jutalékokhoz köthető. Az 1 millió forint alatti negyedéves kártyás forgalommal rendelkező kereskedők esetében a pénzforgalmi szolgáltatók kereskedőktől származó bevételeinek aránya az érintett kereskedők kártyás fizetési forgalmához viszonyítva érdemben nem változott (2,7 százalék), így tehát még mindig kimondottan magas, főként a nagyobb forgalmú kereskedőkkel összehasonlítva. 2022-ben 9 százalékkal csökkent a legalacsonyabb forgalmi kategóriában a kereskedők száma, ami vélhetően a megváltozott energiaárak és a magas inflációs környezet következménye.

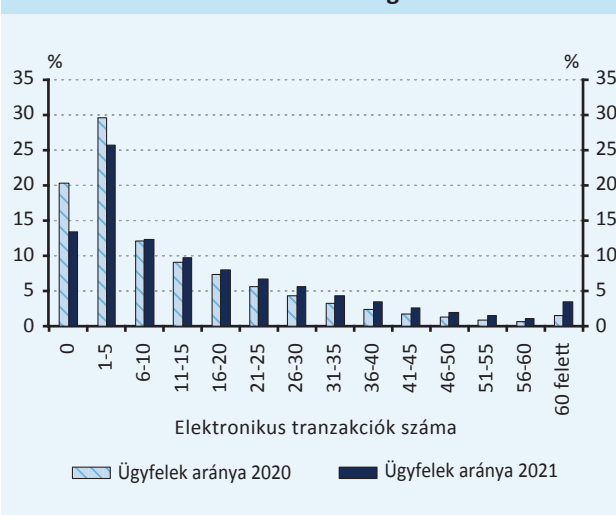
17. ábra
A kártyaelfogadó kereskedők kártyaelfogadási költségei a kártyás forgalmuk arányában, negyedéves kártyás forgalmi kategóriáinként

2.4. ÁRAZÁSI TRENDEK ÉS FOGYASZTÓI SZOKÁSOK

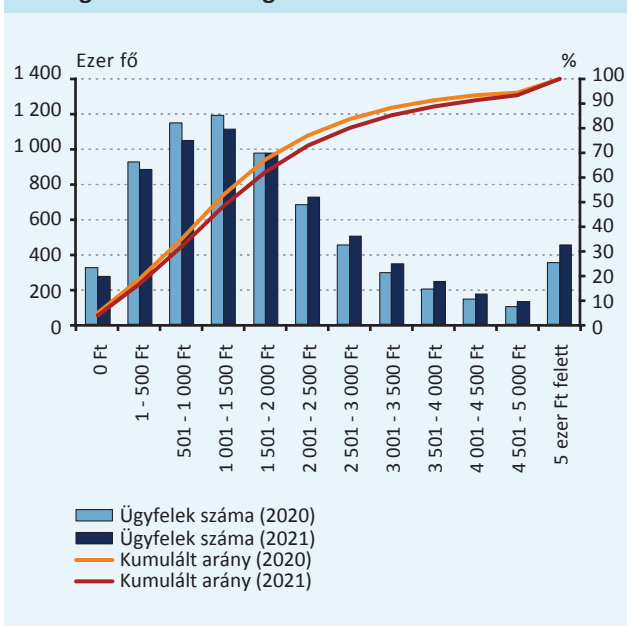
A 2021-es adatok alapján a fizetési számlával rendelkező ügyfelek közel 39 százaléka tekinthető elektronikusan aktívnak, mivel havonta több, mint 15 elektronikus tranzakciót (kártyás fizetés, átutalás, csoportos beszedés, rendszeres átutalás) indítanak. A havi 15 elektronikus tranzakció minden második nap egy tranzakciót jelent, így ezek az ügyfelek elektronikusan aktívnak tekinthetők. Közel ugyanennyien **havi hatnál kevesebb elektronikus tranzakciót végeznek** egy hónapban. 2020-hoz képest a havi hatnál kevesebbszer elektronikusan fizetők aránya 10 százalékponttal csökkent, míg a többi kategóriában növekedés figyelhető meg.

18. ábra
Elektronikus tranzakciók havi átlagos darabszáma

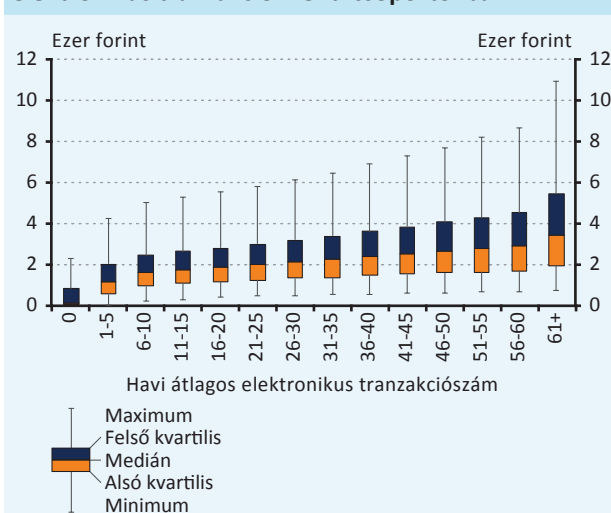
Az MNB elemzései alapján az ügyfelek – az egyelőre mérsékelt számú elektronikus tranzakciót bonyolítók is – **magas havidíjakat fizetnek**. 2020-ban az ügyfelek 65 százaléka már az akkori tranzakciószámok mellett is 1000 forintnál többet fizetett havonta, 2021-ben pedig ez az arány 68 százalékra nőtt. Azon ügyfelek száma, akik havi átlagköltsége elérte az 5000 forintot, (ami éves szinten már több mint 60 000 forintot jelent) jelentősen, közel 100 ezerrel nőtt, ami szintén azt mutatja, hogy jelentősen nőttek a fizetett díjak.

19. ábra
Ügyfelek száma az átlagos havi pénzforgalmi költségek szerinti kategóriákban

Hasonló számú elektronikus tranzakciót bonyolító ügyfelek havi költségei között is **jelentős eltérések lehetnek**. A lebonyolított tranzakciószám szerinti csoportok mindegyikére igaz, hogy a csoportok mediánját viszonyítási alapnak véve van legalább egy olyan ügyfél, akinek háromszor akkora a költsége, mint a csoport medián értéke (20. ábra).

20. ábra
Lakossági ügyfelek által fizetett díjak megoszlása havi elektronikus tranzakciónkénti csoportokban

Az MNB elemzései alapján megállapítható, hogy a számlacsomag és a szolgáltatások tudatos megválasztásával jelentősen csökkenthetők a költségek ezért kiemelt fontosságú a transzparencia megteremtés az árazásban és az ügyfelek megfelelő tájékoztatása. Az ügyfeleket ebben segíti az évente kézhez kapott díjkimutatás, amit minden év január végéig megkap minden ügyfél, és ami tartalmazza a bankszámlához kapcsolódó minden lényeges költséget részletes bontásban. Ezeket az információkat felhasználva, az MNB megújult Bankszámlaválasztó programjával mindenki megtalálhatja a fizetési szokásaihoz leginkább illeszkedő számlacsomagot. A folyamatosan változó szolgáltatások, díjak és fizetési szokások miatt érdemes minden évben időt szánni annak felülvizsgálatára, hogy elérhető-e a jelenlegi számlacsomagjánál vagy szolgáltatásainál kedvezőbb díjú, amennyiben pedig igen, érdemes új számlacsomagra váltani az egyszerűsített bankszámlaváltás lehetőségével vagy olcsóbb helyettesítő szolgáltatásokat igénybe venni.

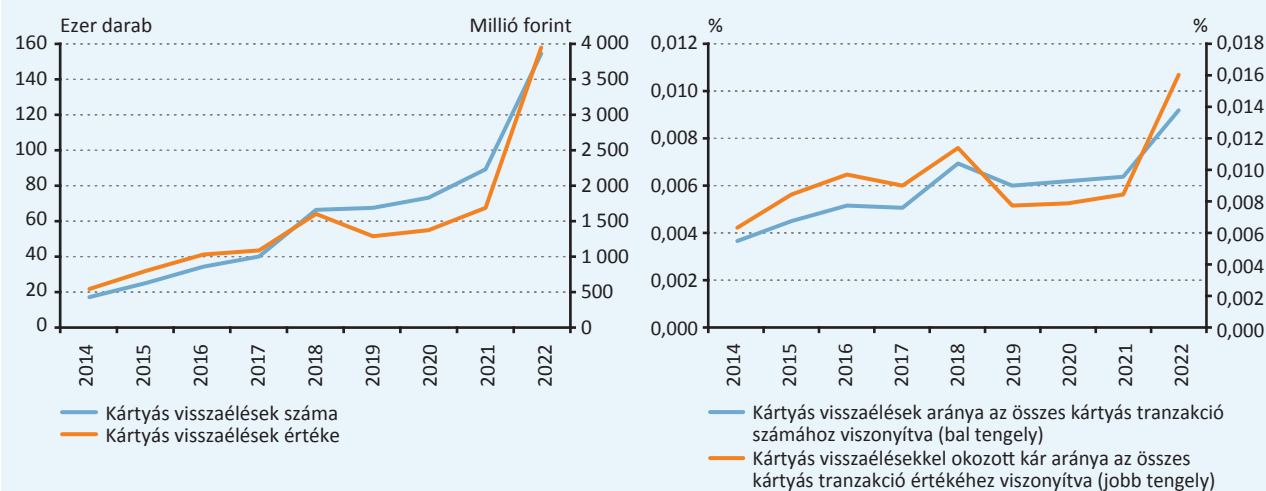
Az MNB adatai alapján az ügyfelek egy része jelentős megtakarítást érhetne el a bankkártyás és SMS szolgáltatásoknál. Az ügyfelek több mint negyede 6000 forintnál is többet fizetett a bankkártya szolgáltatásért, pedig a legtöbb banknál már elérhető évi 3-4000 forintért is bankkártya. Sem bolti, sem online vásárlások esetében nincs különbség a különböző típusú kártyák használati lehetőségei között, így ezzel évente több ezer forintot lehet spórolni. Az SMS szolgáltatásért fizetett átlagos éves díj 6390 forint körül alakult. Azonban van, aki havonta fizet ennyit, és többszáz ezer ügyfél esetében az SMS-ekért fizetett díj meghaladta az évi 20 ezer forintot. Az SMS-eket legtöbbször kiválthatja az általában ingyenes mobilértesítés (push üzenet).

2.5. AZ ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALMON KERESZTÜL MEGFIGYELHETŐ VISSZAÉLÉSEK

Bár a teljes forgalomhoz képest továbbra is elenyésző, nőtt a kártyás visszaélések mértéke, elsősorban online rendelesekhez és pszichológiai manipulációhoz kapcsolódóan. A hazai kibocsátású kártyákhoz kapcsolódó visszaélések száma 2022-ben 74 százalékkal nőtt, értéke pedig több mint megduplázódott (135 százalékos növekedés). Fontos azonban, hogy a forgalom dinamikus bővülésének következtében ezek az értékek továbbra is elhanyagolható részét teszik ki a teljes fizetési kártyás forgalomnak, darabszámban és értékben is kevesebb mint 0,02 százalékát. Az EKB 2021-es adatokat feldolgozó riportja szerint ezzel az Magyarországon az európai átlag alatti ez az arány⁵ (2021-ben a vonatkozó EU-s arányok darabszámban 0,021% és értékben 0,028%). Az adatokban látható, hogy az Európai Gazdasági Térségen belül lebonyolított tranzakciók esetében bevezetett kötelező erős ügyfélhitelesítés nem tudta tartósan megakadályozni a visszaélések növekedését, mindössze azok módszerét változtatta meg. Jellemzően sok kis értékű visszaélés történik az erős ügyfélhitelesítés megkerülésével, míg kevesebb nagyobb értékű visszaélés kapcsolódik erős ügyfélhitelesítés alá eső tranzakciókhoz. 2022-ben a visszaélések 86 százaléka erős ügyfélhitelesítés alóli kivételt jelentő tranzakciók során történt, azonban a magas darabszám ellenére is ezek csak a visszaélések értékének 43 százalékát adták. A visszaélések típusát tekintve csökkent az adathalászat jelentősége, helyette internetes, postai és telefonos megrendelésekkel kapcsolatosan, illetve pszichológiai manipulációval történt a visszaélések nagyobb hányada.

21. ábra

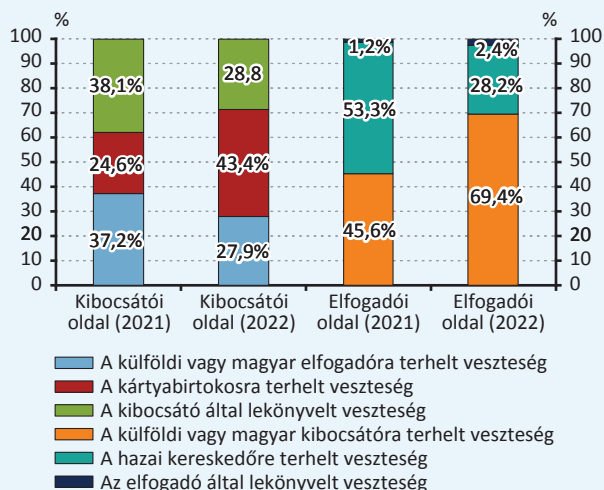
Visszaélések számának és az okozott kár értékének az alakulása, illetve ezek aránya a kártyakibocsátó bankok oldalán az összes fizetési kártyás forgalomhoz képest

⁵ <https://www.ecb.europa.eu/pub/cardfraud/html/ecb.cardfraudreport202305~5d832d6515.en.html>

Különösen a növekvő visszaélési mutatók mellett hátrányos, hogy a fizetési kártyás visszaélések által okozott veszteségek nagyobb része terhelődik a banki ügyfelekre. Bár elfogadói oldalon majdnem négyszeresére nőtt az elfogadó bank által leírt veszteség (391 százalékos növekedés), azonban ez még így is csak az elfogadói károk 2,4 százalékát teszi ki. A veszteség nagy része a kibocsátó bankra terhelődik.

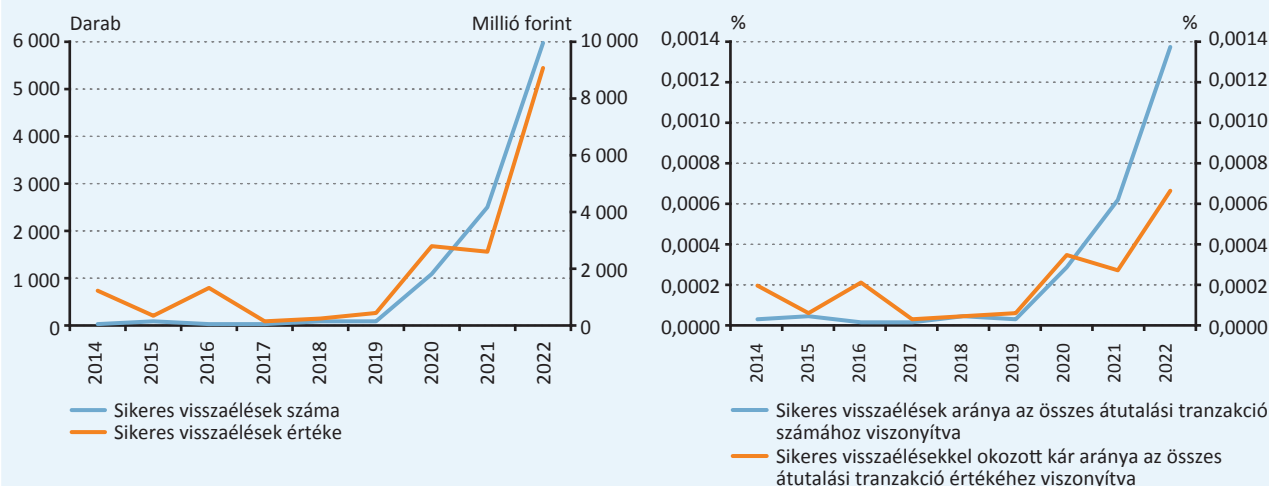
22. ábra
Fizetési kártyás visszaélések kapcsán leírt kár a kibocsátói és az elfogadói oldalon

A kibocsátók a teljes kibocsátói oldali veszteség 43 százalékát (1 263 millió forint) tovább terhelik az ügyfelekre, míg 29 százalékát (837 millió forint) maguk viselik. Tekintettel arra, hogy a visszaélések egyre inkább a megtévesztésen alapulnak, és ilyenkor sokkal nagyobb az ügyfél felelőssége, az ügyfelekre terhelte kár értéke 172 százalékkal nőtt. Ezért is fontos az ilyen típusú csalások megelőzése, az ügyfelek tudatosságának, éberségének növelése. Ezt segíti több egyéb intézkedéssel együtt a MNB 3.2. fejezetben bemutatott Ki-berPajzs programja.

A nem fizetési kártyákhoz kapcsolódó visszaélések terén is hasonló trendek figyelhetők meg, növekvő, de továbbra is elhanyagolható arányú visszaélésekkel. Itt a visszaélések száma több, mint duplájára, értéke pedig 256 százalékkal növekedett. Azonban az 5971 visszaélési eset még így is csak 9 milliárd forint értéket képviselt, ami a teljes átutalási forgalom értékének kevesebb mint egy tízezrede. Ezzel a nem fizetési kártyás visszaélési arányok még mindig jelentősen kedvezőbbek a kártyás fizetésekre vonatkozó arányoknál. Ennek ellenére az átutalások térnyerésével itt is komoly figyelmet kell fordítani a terjedő csalási formákra, mint amilyen a pszichológiai manipuláció (tehát például amikor az ügyfelet fenyegető veszéllyel vagy rendkívül kedvező vásárlási vagy befektetési ajánlattal megtévesztik az ügyfelet).

23. ábra
Nem fizetési kártyákhoz kötődő elektronikus visszaélések számának és az okozott kár értékének az alakulása, illetve ezek aránya az átutalási forgalomhoz viszonyítva

2.6. A PÉNZFORGALMI ELLENŐRZÉSEK FŐBB TAPASZTALATAI

A 2022-es pénzforgalmi ellenőrzések alapján a vizsgált pénzforgalmi szolgáltatók működése általánosságban megfelelő volt, de a legtöbb eljárásban hiányosságok is feltárára kerültek. 2022-ben 6 pénzforgalmi ellenőrzési eljárás indult és 6 került lezárásra, igaz az éves áthúzóhatása miatt ezek zömében nem ugyanazon intézményeket jelentette. Az év során kiküldött határozatok 58 intézkedést és 4 intézménynél összesen 133 millió forint bírságot tartalmaztak. Ezen felül egy intézménynél a korábbi határozatában foglaltak nemteljesítése miatt 25 millió Ft bírság kivetése mellett ismételt kötelezni kellett az intézményt a jogsértés megszüntetésére.

Az év során kiküldött vizsgálati jelentések 72 jogsértés megállapítását tartalmazták, ezek negyede a pénzforgalmi törvény⁶ megsértéséhez kötődött, ami gyakorlatilag pontosan megegyezett a megelőző évi aránnyal. Ebből a legtöbb hibát a keretszerződés formai és tartalmi követelményeire, valamint ezzel összefüggően a keretszerződés megkötését megelőző tájékoztatásra vonatkozó előírások megsértése adta a tárgyévi megállapítások 10 százalékával. Ezt a hibatípust az MNB a szankcionálási módszertana alapján súlyos szabályszegésnek értékeli, mivel alkalmas lehet az ügyfelek, ezen belül is a jogérvényesítés szempontjából sérülékeny, ezért különösen védendő fogyasztó ügyfelek megtévesztésére, a Pft-ben előírt kártérítési jogaik csorbítására és a döntésük hátrányos befolyásolására. Mindezt úgy, hogy a jogellenes tartalmú keretszerződés jellemzően az ügyfelek széles körét érinti, tehát potenciálisan jelentős negatív hatása van az ügyfelekre. Viszonylag magas hibaarányt okozott még a fizetési műveletek jóváhagyása, valamint a fizetési műveletek helyesbítése, a felelősségi és kárviselési szabályok körében elkövetett jogsértés (6 százalék) is, de ezek zöme eseti hibaként jelentkezett és jellemzően csak néhány fizetési műveletet érintett.

A pénzforgalom lebonyolításáról szóló MNB rendelet⁷ érintő jogsértések az összes megállapítás közel harmadát tették ki. Ezen belül kiemelkedett a fizetési számlák javára beérkező összegek haladéktalan jóváírására vonatkozó szabályok megsértése, amely önmagában a tárgyévben feltárt jogsértések 14 százalékát adta. A késedelmesen vagy hibásan teljesített fizetési műveletek esetenként ugyan zavarták,

de összességében nem veszélyeztették az ügyfelek fizetési forgalmának kiszámíthatóságát. A jóváírások tolerált időhossza tárgyában az MNB még 2020-ban ajánlást adott ki és bár még mindig ez a leggyakoribb hibatípus, az azóta eltelt években folyamatosan csökken ezen hibák aránya.

Az elmúlt évben mind számosságában, mind arányában nőtt az erős ügyfél-hitelesítés, valamint a közös és biztonságos nyílt kommunikációs standardokra vonatkozó rendelet⁸ szabályainak megsértése. A hibák zöme (önmagában a tárgyévi hibák 10 százaléka) a célra rendelt interfészre vonatkozó kötelezettségek és rendkívüli intézkedések megsértésére vonatkozott. A jogszabály az erős ügyfélhitelesítésre, valamint a közös és biztonságos nyílt kommunikációs standardokra vonatkozóan fogalmaz meg olyan szabályokat és technikai követelményeket, amelyek lehetővé teszik egyrészt az elektronikus fizetési eszközök használata esetén a visszaélések jelentős mérséklését, a biztonság növelését, másrészt a harmadikfél szolgáltatók szolgáltatásnyújtását.

Jól működő csalásmegfigyelő rendszerek alkalmazásával a visszaélések száma jelentősen csökkenthető és ezzel együtt az ügyfelek pénzének védelme hatékonyan biztosítható. Az SCAR előírja a pénzforgalmi szolgáltatók számára, hogy olyan műveletmegfigyelő mechanizmusokkal kell rendelkezniük, amelyek lehetővé teszik számukra a nem engedélyezett vagy csalárd fizetési műveletek észlelését. Az ellenőrzések során több esetben is előfordult, hogy a vizsgált intézmény vagy egyáltalán nem rendelkezett műveletmegfigyelő rendszerrel, vagy csak bizonyos fizetési típusok (pl. bankkártya esetében igen, átutalások esetében nem) esetében működtette azt. A mindennapi hatékony üzemeltetés része, hogy a pénzforgalmi szolgáltató biztosítja a riasztások kezeléséhez a megfelelő személyi állományt, rendszeres időközönként megtörténik a szabályok felülvizsgálata és finomhangolása, továbbá az új csalási trendek naprakész figyélésével megakadályozza egy-egy új csalási típus elterjedését.

A fizetési számla irányelv alapján született három hazai jogszabály közül 2022-ben is a legtöbb probléma a díjki-mutatásokkal⁹ kapcsolatban merült fel. Ezen belül a fő hibatípusként a tárgyévi hibák 8 százalékát adta, hogy a fogyasztó részére átadott éves díjki-mutatás a jogszabályban megfogalmazott elvárásokhoz képest nem volt teljeskörű, pontos, vagy nem volt elég részletes. A fizetési számla váltásáról szóló rendelet és az alapszámlához való hozzáférésről,

⁶ a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény (az ábrán: Pft.)

⁷ pénzforgalom lebonyolításáról szóló 35/2017. (XII. 14.) MNB rendeletet (az ábrán: MNBr.)

⁸ az (EU) 2015/2366 európai parlamenti és tanácsi irányelvnek az erős ügyfél-hitelesítésre, valamint a közös és biztonságos nyílt kommunikációs standardokra vonatkozó szabályozástechnikai standardok tekintetében történő kiegészítéséről szóló 2017. november 27-i (EU) 2018/389 felhatalmazáson alapuló bizottsági rendelet (az ábrán: SCAR.)

⁹ a fogyasztók részére vezetett fizetési számlákhoz kapcsolódó díjakról történő tájékoztatás egyes kérdéseiről szóló 144/2018. (VIII. 13.) Korm. rendelet (az ábrán: Fdtr.)

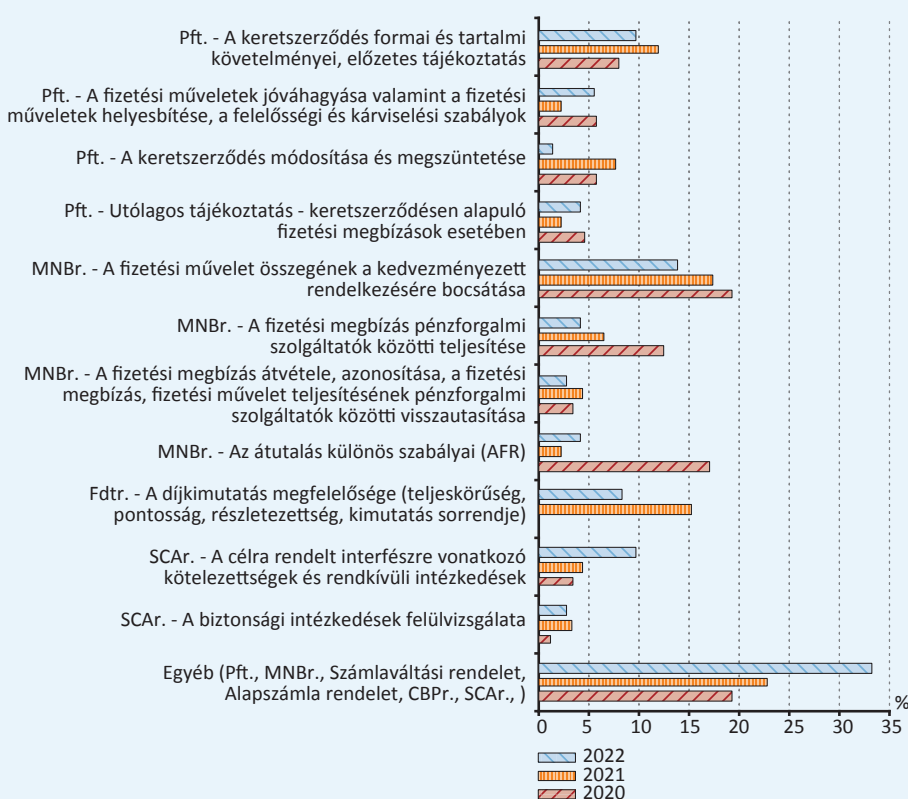
az alapszámla jellemzőiről és díjazásáról szóló rendelet vonatkozásában viszont mindössze négy megállapítást tett az MNB az év során.

Az Európai Unióban történő határon átnyúló fizetések-re vonatkozó rendelet¹⁰ egyes szabályainak megsértése az összes megállapítás 7 százalékát tette ki. A 2022. évi hibák-ból három tartozott tájékoztatás elmaradásához, amikor is

az ügyfél a kártyaalapú műveletekhez kapcsolódó vagy az átutaláshoz kapcsolódó, pénznemek közötti átváltási díjakról nem kapta meg a megfelelő tájékoztatást. Ennél markánsabb volt két pénzforgalmi szolgáltatót érintő olyan jogsértés, amikor a határon átnyúló SEPA fizetésekre és a megfelelő belföldi fizetésekre vonatkozó díjak nem megfelelően voltak harmonizálva, ami adott esetben többletköltséget is okozhatott egyes ügyfeleknek.

24. ábra

A pénzforgalmi ellenőrzések során azonosított főbb hibatípusok aránya (2020-2022)

¹⁰ az Unióban történő határon átnyúló fizetésekről szóló (EU) 2021/1230 európai parlamenti és tanácsi rendelet (az ábrán: CBPR2)

3. Pénzügyi infrastruktúrák

A pénzügyi infrastruktúrák megbízható és hatékony működése elengedhetetlen ahhoz, hogy a reálgazdasági és pénzügyi tranzakciók megvalósuljanak. A jegybanki vagy kereskedelmi banki számlapénzben történő fizetések, valamint az értékpapírokkal és egyéb pénzügyi eszközökkel végrehajtott ügyletek lebonyolításához olyan központi rendszerekre van szükség, amelyek biztosítják a tranzakciók elszámolását és kiegyenlítését. A Valós Idejű Bruttó Elszámolási Rendszer (VIBER) az MNB által üzemeltetett valós idejű bruttó kiegyenlítési rendszer, amely elsősorban a résztvevői egymás közötti, valamint azok ügyfelei nagy összegű pénz- és tőkepiaci tranzakcióinak, illetve a kapcsolódó pénzügyi infrastruktúrák (Bankközi Klíring Rendszer (BKR), KELER-csoport, Continuous Linked Settlement

System (CLS)) elszámolásának kiegyenlítésére szolgál. A BKR a GIRO Zrt. (GIRO) által működtetett, főként a lakosság és vállalatok kisösszegű fizetéseit elszámoló bruttó fizetési rendszer, amelynek három elszámolási módja az azonnali elszámolás, a napközbeni elszámolás és az éjszakai elszámolás. A KELER-csoport tagjai, vagyis a központi értéktár (KELER) és a központi szerződő fél (KELER KSZF), értékpapír-elszámolási és -kiegyenlítési szolgáltatást végeznek, valamint nyilvántartják a hazai kibocsátású értékpapírokat. A CLS a CLS Bank által működtetett nemzetközi devizakiegyenlítési rendszer, amely több devizában történő fizetés-fizetés-ellenében (PvP) mechanizmuson alapul és a devizakiegyenlítési kockázatok kiküszöbölését teszi lehetővé.

1. táblázat

Forgalom alakulása a hazai pénzügyi infrastruktúrákban (2020-2022)

Felvigyázott rendszerek		Darabszám (ezer db)			Érték (ezer milliárd forint)		
		2020	2021	2022	2020	2021	2022
VIBER		1 844	1 845	2 083	1 678	2 338	2 640
BKR	éjszakai elszámolás	96 121	97 353	73 777	9	10	5
	napközbeni elszámolás	154 179	138 021	156 590	113	130	178
	azonnali elszámolás	93 660	135 583	153 352	14	22	28
KELER		490	545	610	173	203	250
KELER KSZF*		2 718	2 002	2 518	9	7	9

* Az adatok a tőkepiacra vonatkoznak.

FIZETÉSI RENDSZEREK

3.1. VIBER

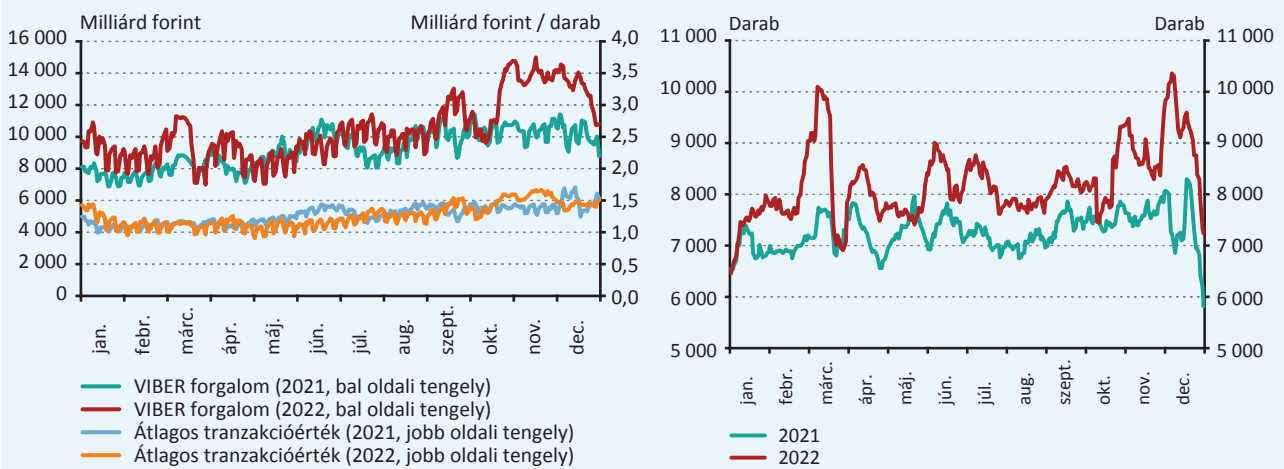
2022-ben a VIBER-forgalom értéke és tételszáma egyaránt 13 százalékkal növekedett. Továbbra is látható a forgalomban a koronavírus-járvány hatására megnövekedett piaci volatilitás. Szezonálisan összevetve az előző évvel a forgalom bővülése elsősorban az első és negyedik negyedévben volt jelentős 2022 során. (25. ábra) Egy tranzakció átlagos értéke a VIBER-ben 2022-ben érdemben nem emelkedett. Az értékelési növekedés a bankközi ügyletekhez és a BKR napközbeni elszámolás kiegyenlítéséhez kapcsolódó tranzakciókhoz köthető. A forgalom tételszámának növekedését nagyrészt az ügyféltételek (21 százalékos) és a bankközi tranzakciók (11 százalékos) bővülése eredményezte.

A VIBER 2022-ben magas megbízhatósággal és biztonságosan üzemelt, a járványhelyzet, illetve a hibrid munkarendre való áttérés nem gyakorolt kimutatható negatív hatást a VIBER működésére. A VIBER rendelkezésre állása egy hónapban nem érte el a felvigyázói elvárásként rögzített 99,7 százalékot. Előző évhez képest kismértékben növekedett a szolgáltatás ellátásának kockázata a teljes szolgáltatás kiesések¹¹ incidens idejének növekedése miatt. A VIBER egész évben stabilan működött, a résztvevők csak 5 nap szembesültek rövid idejű teljes szolgáltatás kieséssel, egész évre vetítve alig két órát meghaladóan.

¹¹ Teljes szolgáltatás kiesés: az MNB-ben bekövetkezett incidens a VIBER rendelkezésre állását csökkenti.

25. ábra

A VIBER-forgalom értékének, átlagos tranzakcióértékének (bal oldali ábra) és darabszámának (jobb oldali ábra) alakulása éves összehasonlításban

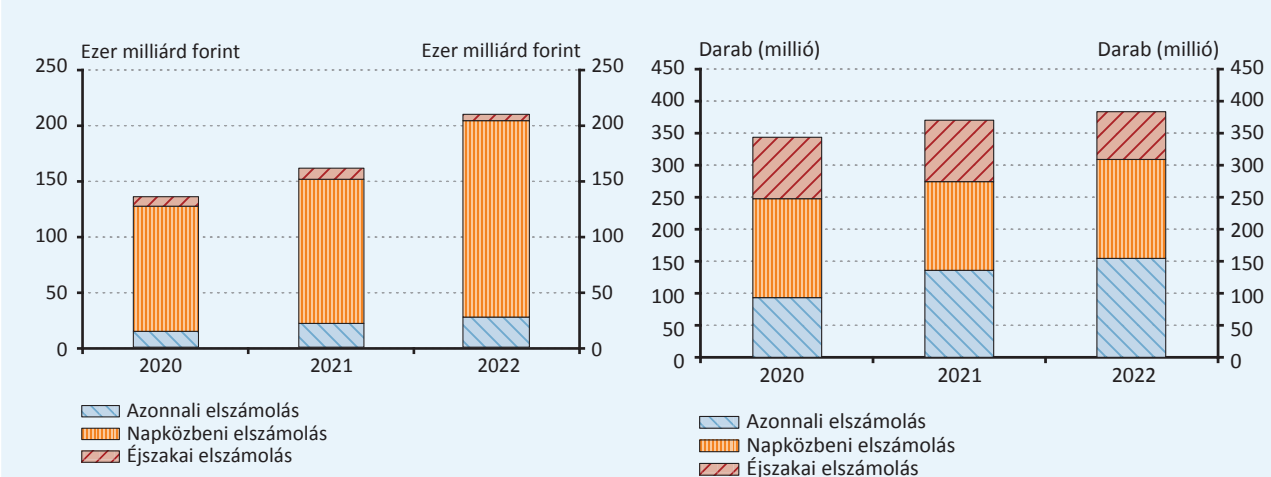
3.2. BKR

A BKR három platformjában a forgalom tételszáma 3 százalékkal nőtt, amely éves szinten meghaladta a 383 milliót. Értéket tekintve a BKR forgalom jelentős része, 84 százaléka a napközbeni elszámolásban, míg 13 százaléka az azonnali elszámolásban és 3 százaléka az éjszakai elszámolásban teljesült. Az éjszakai elszámolásban már csak a Magyar

Államkincstár csoportos átutalásainak egy része (nyugdíj és családtámogatási ellátás), illetve a BKR-résztevők csoportos beszedései kerülnek elszámolásra. A tételszám eloszlása és a változás mértéke egyenletesen oszlott meg a napközbeni és az azonnali elszámolás között, az éjszakai elszámolás esetében csökkenés figyelhető meg az érték és darabszám tekintetében is. (26. ábra).

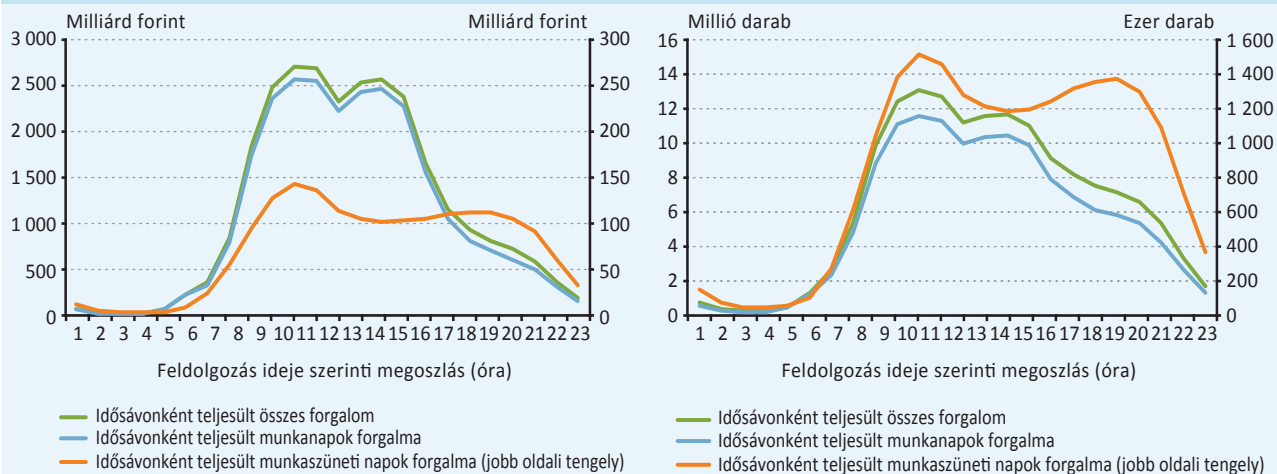
26. ábra

A BKR egyes platformjain lebonyolított forgalom megoszlása (2020 – 2022)

27. ábra

A BKR azonnali elszámolás forgalom értékének (baloldali ábra), valamint darabszámának (jobb oldali ábra) alakulása napon belül, óránkénti bontásban (2022)

Az ügyfelek azonnali átutalásait 2022-ben is a hajnali időszaktól eltekintve folyamatosan indítják. A forgalom összességében mind tételszámban, mind értékben 8 és 16 óra között a legmagasabb. (27. ábra).

A BKR mindhárom platformja, amely biztosítja az azonnali, a napközbeni, továbbá az éjszakai elszámolást, 2022-ben is stabilan és megbízhatóan, jelentősebb üzemszünet nélkül üzemelt. Az éjszakai, az azonnali és a napközbeni elszámolások rendelkezésre állása a 2022-es év túlnyomó részében meghaladta az üzletszabályzatokban elvárt 99,9 és 99,8 százalékos szinteket. Azokban a hónapokban, amelyekben a rendelkezésre állás nem teljesítette az elvárt értéket, a tranzakció forgalom vagy nem, vagy elhanyagolható mértékben volt érintett, amely érdemben nem befolyásolta az elszámolások stabil és megbízható működését.

3.3. CLS

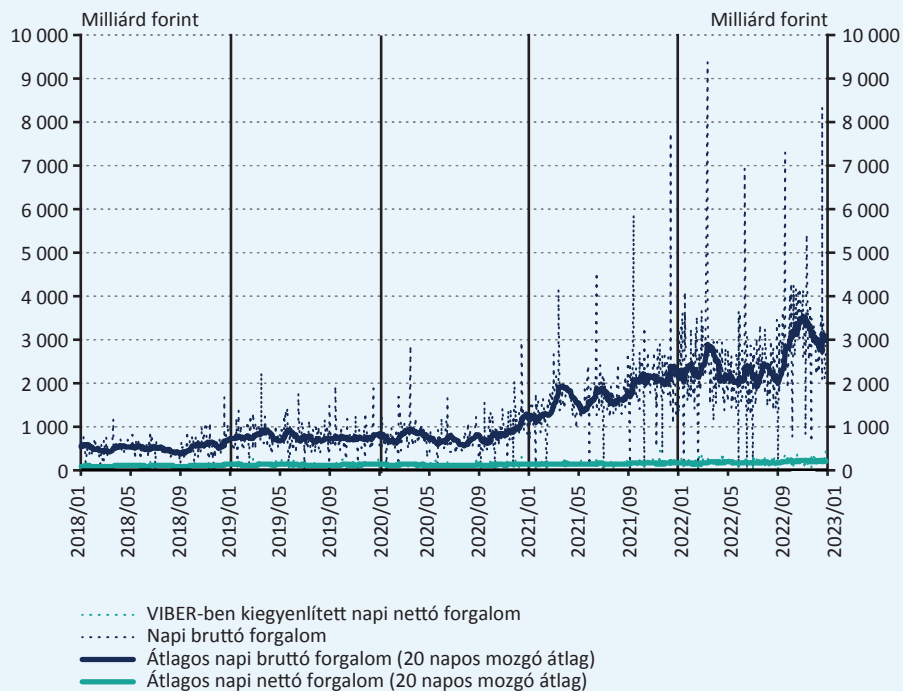
2022-ben több mint 40 százalékkal nőtt a forint kiegyenlítési forgalom a CLS-ben, valamint egy új taggal bővült a CLS-hez kapcsolódó forintszámla-vezetési szolgáltatást nyújtó magyarországi bankok köre. A CLS-ben kiegyenlített bruttó forintforgalom a 2021-es 440 ezer milliárd forintról

636 ezer milliárdra nőtt, így a forgalmi napi átlag is 1748 milliárdról 2525 milliárdra nőtt egy év alatt. Mindeközben 2022 év végére a résztvevők száma 32-re növekedett. A forgalomnövekedés mind az új belépő résztvevő, mind pedig a forint kiegyenlítésben már régebb óta résztvevők növekvő aktivitásának volt köszönhető. A jövőben pedig szintén további bővülést jelez előre, hogy egy új szereplő decemberben elindította CLS-hez kapcsolódó forintszámla-vezetési szolgáltatását. (28. ábra)

A CLS-forgalom bővülése stabil működés mellett ment végbe. A CLS egész évben 100 százalékos rendelkezésre állás mellett nyújtotta a szolgáltatását. A tranzakciók teljesítéséhez forintlikviditást nyújtó 6 magyarországi nostro számlát vezető banknál az év 254 elszámolási napjának reggeli folyamatai során mindössze 7 napon történt késedelmes befizetés. A VIBER teljes kiesést okozó incidens egy alkalommal a CLS befizetési időszakába esett, azonban ez nem hátráltatta a befizetési menetrend tartását a nostro számlavezetők részére. Az MNB a forint befizetésekről szóló üzeneteket elkerülő megoldással küldte el a CLS-nek, amely segítségével a CLS határidőben be tudta fejezni az aznapi elszámolást.

28. ábra

A CLS-ben kiegyenlített napi bruttó forintforgalom, illetve az ehhez kapcsolódóan a VIBER-ben kiegyenlített napi nettó forintforgalom

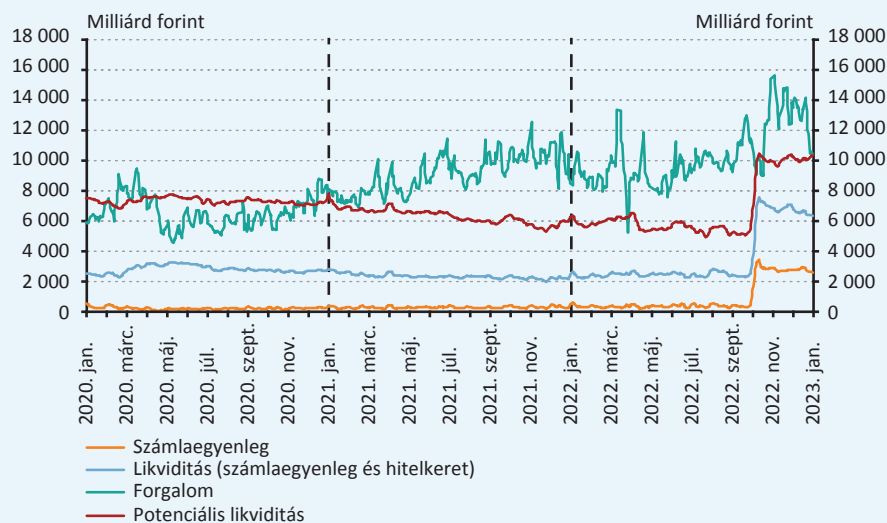
3.4. LIKVIDITÁS A FIZETÉSI RENDSZEREK BEN

A VIBER és a BKR fizetési rendszerek likviditására alapvetően azonos tényezők hatnak, amelyek változása mindkét rendszert és azok résztvevőit egyaránt érinti. A BKR napközbeni és éjszakai elszámolásának teljesítése közvetlenül a VIBER-ben történik. Ennek következtében a résztvevők a VIBER-ben és a BKR éjszakai és napközbeni elszámolásában ugyanazt a likviditást – az MNB-nél vezetett fizetési számlaegyenleget, valamint az MNB javára zárolt értékpapírállomány ellenében kapott hitelkeretet – használják a fizetési forgalom lebonyolítására. A BKR azonnali elszámolása esetében a teljesítés egy további lépés közbeiktatásával történik. A résztvevőknek az azonnali elszámoláshoz a fedezetet előzetesen kell elhelyezniük az MNB által vezetett technikai gyűjtőszámlára, amelynek megfelelően az MNB megbízásából a GIRO tartja nyilván a résztvevőnkénti azonnali teljesítési számlaegyenlegeket. Ennek mértékét növelni, vagy csökkenteni a lebonyolított forgalom kívül a VIBER-ben lévő likviditás terhére, vagy annak javára azonnali átvezetéssel lehet. A VIBER üzemidején kívül pedig jegybanki hitelnújtás révén, vagyis az MNB javára zárolt értékpapírállomány alapján nyújtott azonnali hitellel bővíthető a fedezet.

3.4.1. Likviditást befolyásoló tényezők

A VIBER-résztvevők likviditása az év utolsó negyedévére jelentősen megemelkedett, amely elsősorban a megnövekedett számlaegyenlegnek tudható be, a likviditás továbbra is elegendő volt a megnövekedett és változékonyabb fizetési forgalom lebonyolítására. A résztvevők likviditására 2022-ben jelentős jegybanki eszköztár módosítás hatott. A likviditási szintje a VIBER-ben 2022 első három negyedévében viszonylag állandó, átlagosan 2 500 milliárd forintos szinten állt. Szeptember végével a VIBER-résztvevők számlaegyenlege és napközbeni hitelkerete drasztikus mértékben emelkedni kezdett, így a likviditás értéke október 10-ére meghaladta a 7 500 milliárd forintos értéket, és a likviditás 6 000-7 000 milliárd forintos szintje fent is maradt a 2022-es év végéig. A kötelező tartalékráta növekedésének hatására a VIBER-ben tartott fizetési számla-egyenleg szintje a 150 és 590 milliárd forint közötti sávra 3 430 milliárd forintos csúcspontokra emelkedett október 10-ére. (29. ábra) A likviditás emelkedésében a napközbeni hitelkeret növekedése is szerepet játszott, mely az év eleji 2 000 milliárd forintról október közepére 4 300 milliárd forintra emelkedett. A napközbeni hitelkeret mögött álló zárolt fedezeti állomány összetétele is módosult 2022-ben. Míg az államkötvények részaránya 2022 utolsó negyedévében fokozatosan 25 százalékponttal csökkent, addig a likviditáslekötő

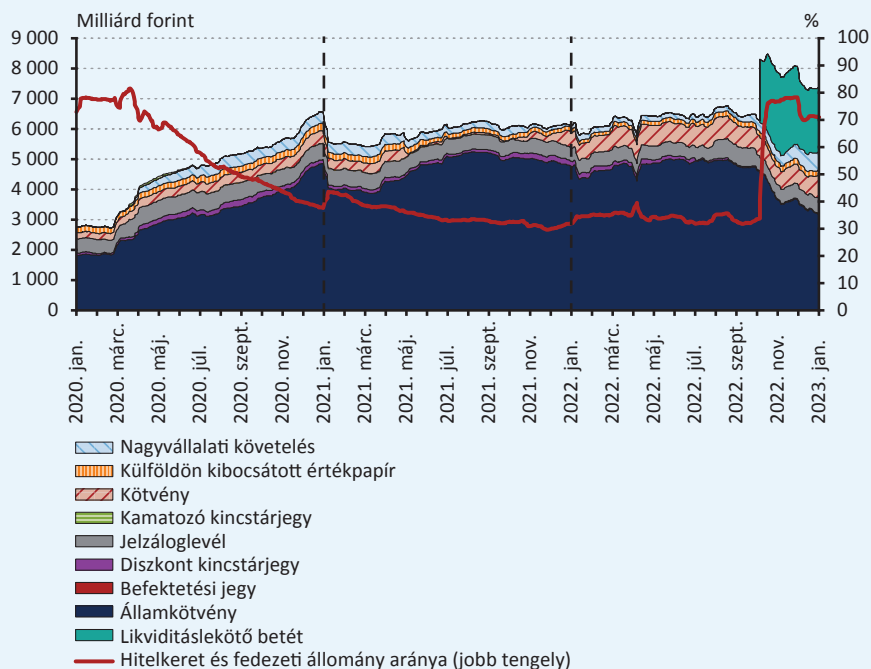
29. ábra
A VIBER likviditás és forgalom (2020-2022)

betét október 6-i megjelenését követően a zárt fedezeti állomány közel 30 százalékát tette ki, valamint a nagyvállalati követelések részaránya is 5 százalékponttal bővült 10 százalékos részarányra 2022 végére. (30. ábra) A VIBER-részvevők potenciális likviditásának¹² továbbra is elegendő hányadát (40

százalék) teszi ki a résztvevők mérlegében lévő opcionálisan zároltatható értékpapír-állomány. A likviditás emelkedésének köszönhetően a pénzforgalmi célra fordítható hitelkeret aránya is jelentős mértékben emelkedett a teljes zárt fedezet-hez képest. (30. ábra)

30. ábra
A zárt fedezeti-állomány és a hitelkeret-állomány aránya¹³

¹² Pénzforgalmi szempontból potenciális likviditás a VIBER-rendszertag MNB-nél vezetett pénzforgalmi számláján lévő számlaegyenleg, a jegybanki kedvezményezettséggel zárt értékpapírok ellenében kapott napközbeni hitelkeret, valamint a hitelintézet mérlegében szereplő egyéb, opcionálisan zároltatható értékpapírok összessége.

¹³ Pénzforgalmi célra fordítható hitelkeret viszonyítva a teljes zárt (KKV-hitelek nélkül számított) fedezeti állományhoz

3.4.2. A VIBER és a BKR résztvevőinek likviditáskezelése

VIBER

A fizetési rendszer résztvevői a jelentősen megnövekedett forgalmuk teljesítéséhez 2022-ben hatékonyan menedzselték likviditásukat a VIBER-ben. VIBER-forgalom értékének növekedése napon belül szinte minden időszámban megfigyelhető, mindössze a 6:00 és 7:00, továbbá a 16:00 és 17:00 időszámban volt alacsonyabb a 2021-es értéknél. Míg a VIBER-forgalom – értékben – közel 60 százaléka 14:00-ig, addig tételszámban már 10:00-ig elindításra került. A VIBER-résztvevők nagyobb értékű tételei az előző évekhez hasonlóan változatlanul a késő délutáni és esti órákban teljesültek, a napi VIBER-forgalom egy jelentős része pedig továbbra is a VIBER-zárás előtti utolsó órában került lebonyolításra. Ezen tranzakciók alapvetően az MNB-vel kötött ügyletekhez, bankközi ügyletekhez és értékpapír-elszámoláshoz, illetve az azonnali elszámoláshoz történő fedezetbiztosításhoz kapcsolódtak. Érdekes, hogy a jegybanki eszköztár módosítás következtében a VIBER-forgalom időzítése drasztikus változáson ment keresztül. Október 14-ével indult a 18 százalékos kamatozású betéti gyorstender, amelyben október 21-ére már 3 500 milliárd forintos, november 7-ére pedig 5 300 milliárd forintos állományt kötöttek le a VIBER-résztvevők. A gyorstenderbe történő lekötések jellemzően 17 óra után kezdődtek meg, emiatt a korábbi 10-15 százalékos szint helyett a VIBER-forgalomnak 40 százaléka teljesült az utolsó órában a gyorstender megjelenését követően. (31. ábra)

A rendszerben lévő bőséges likviditás következményeként továbbra is csak a VIBER-tranzakciók nagyon alacsony része kerül fedezethiány miatt sorba állításra. Ezek számossága 45 százalékkal csökkent az előző évhez képest, továbbá a sorban eltöltött átlagos idő is jelentősen csökkent 2021-hez képest. Össességében a VIBER-tranzakciók fél ezreléke került sorba állításra.

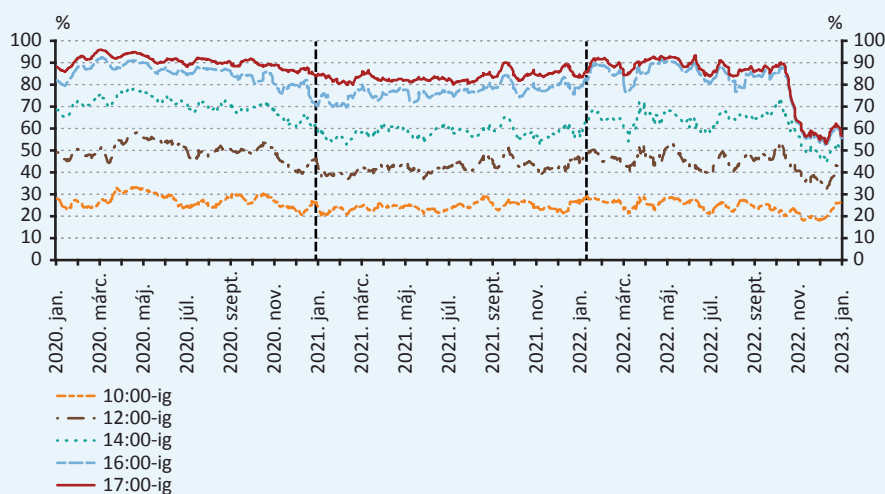
A VIBER-résztvevők a hitelkeretüket előző évhez képest közel azonos mértékben használták, a napon belüli használat értékének időszámonkénti lefutása azonban eltért a 2020-as és 2021-es évektől. Míg a délelőtti folyamán a szokásoshoz képest alacsonyabb hitelkeret felhasználással, a délutáni órákban magasabb keretfelhasználással működtek a VIBER-résztvevők. A résztvevők többsége számlaegyenleg terhére képes teljesíteni VIBER-forgalmát. A maximális hitelkeret kihasználtság (MHKK) rendszerszinten továbbra is alacsony (0,1 – 7,6 százalék), melynek értéke 2021-hez képest több mint 4 százalékponttal csökkent.

BKR azonnali, napközbeni és éjszakai elszámolás

A BKR azonnali elszámolásához a résztvevők 2022-ben továbbra is kellő biztonsággal tervezik meg a forgalom lebonyolításához szükséges likviditást. A napközbeni elszámolási ciklusok forgalma kiegyenlített volt, rendszerszinten és egyedi résztvevői szinten is elegendő likviditás állt rendelkezésre. Az éjszakai elszámolásban fedezetlenség okán nem került sor tranzakció elutasítására. 2022-ben a résztvevőknek az azonnali elszámolásban lévő aggregált számlaegyenlege jellemzően 60-180 milliárd forint között

31. ábra

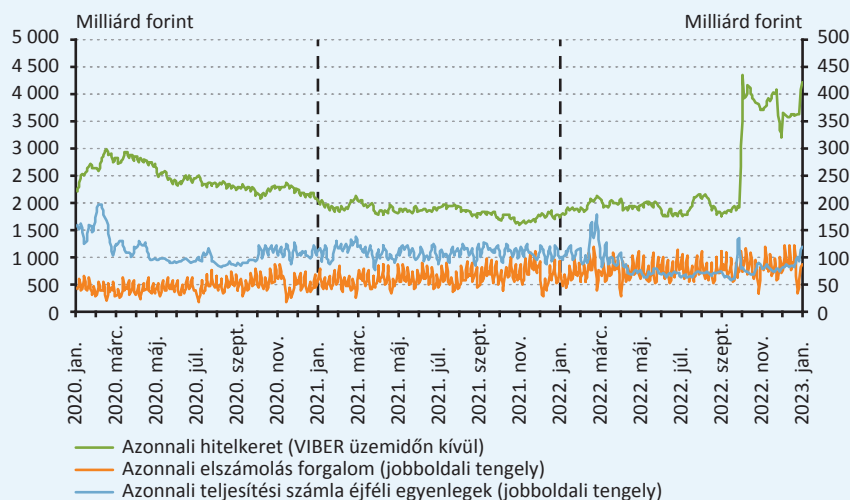
A VIBER-forgalom időzítése a tranzakciók értéke alapján (meghatározott időpillanatig a forgalom értékének hány százaléka teljesült napon belül) (2020-2022)

Megjegyzés: MNB, KELER, MÁK, GIRO, Magyar Posta tételei nélkül.

32. ábra

Azonnali elszámolás forgalma és likviditása (2020. március – 2022)

Megjegyzés: 5 napos mozgóátlaggal számolva.

volt, azaz az előző évhez képest csökkent. Kimagasló értéket mutat a számlaegyenleg nagysága a március 15-i négynapos ünnephez kapcsolódóan, évvégén, valamint 2022 októberében, ami nagy valószínűséggel a kötelező tartalékráta változás miatt következhetett be. (32. ábra)

2022-ben a teljes, adott pillanatban a VIBER-ben rendelkezésre álló likviditásnak 0,1-3,4 százaléka elég volt a napközbeni elszámolási ciklusok teljesítéséhez. Ennek ellenére a napközbeni elszámolásban 2022-ben is előfordult fedezethiány, a fedezetlenségben érintett tranzakciók száma pedig az előző évhez képest növekedett. Amennyiben egy BKR-résztevő nem biztosít elegendő mértékű fedezetet a VIBER-ben az adott BKR-ciklusra beadott tranzakciók teljesítéséhez, akkor a fedezetlenül maradt tételek a következő elszámolási ciklusba kerülnek át az 1-9. ciklus esetében, a 10. ciklusban fedezetlen tételeket pedig a rendszer visszautasítja. 2022-ben likviditáshiány miatt néhány BKR-résztevő összesen 73 alkalommal, 172,4 milliárd forint értékű tranzakcióra nem tudott fedezetet biztosítani, így azok a következő ciklusba kerültek átgörgetésre.

Az éjszakai elszámolás kiegyenlítési módjából adódóan nincs szükség a résztvevők folyamatos likviditásmenedzsmentjére. Az éjszakai elszámolásban 2022-ben 8 alkalommal

kellett a BKR-résztevőknek a sorban maradt tranzakcióikra a VIBER-ben fedezetet biztosítani. Tekintettel arra, hogy a VIBER-ben lévő likviditás elegendő fedezetet biztosított mind a 8 esetben, 2022-ben fedezetlenség okán nem került sor tranzakció elutasítására az éjszakai elszámolásban.

CLS

A CLS felé történő befizetések 2022-ben nem okoztak likviditási problémát a VIBER-ben, így az elszámolási és kiegyenlítési kockázat ehhez kapcsolódóan továbbra is alacsony. A CLS közvetlen rendszertagjai a forintlábba bíró devizaügyleteik CLS-kiegyenlítéséhez 6 VIBER-résztevőn, mint nostroszámla-vezetőn keresztül biztosították a forintfedezetet, tekintve, hogy ők maguk nem közvetlen VIBER-résztevők. A CLS-elszámoláshoz kapcsolódó befizetések a CLS által meghatározott két időszámban, azaz 7:00 és 8:00, valamint 8:00 és 9:00 között kerül sor. A napi átlagos CLS-befizetési forgalom 2022-ben elérte a 168 milliárd forintot¹⁴, amely az adott napon teljesült összes VIBER-forgalom 0,1 – 4,5 százalékát teszi ki. A jelentős forgalom ellenére a nostroszámla-vezetők CLS-hez kötődő befizetéseiket 2022-ben többnyire számlaegyenlegük terhére teljesítették, hitelkeret igénybevételére elvétve került csak sor.

¹⁴ Amennyiben a CLS felé történő befizetéseket és a CLS által indított kifizetéseket is figyelembe vesszük, akkor a napi átlagos forgalmi érték duplájára, mintegy 335 milliárd forintra bővül. Ez a napi átlagos VIBER-forgalom 0,2-9 százaléka.

ÉRTÉKPAPÍR-INFRASTRUKTÚRÁK

3.5. KELER

A 2022-es évben továbbra is növekedett a KELER forgalma, felülmúlva a COVID járvány előtti 2019-es forgalmat 24 ezer milliárd forinttal, 160 ezer darabbal, ugyanakkor a kiegyenlítési kockázatok nőttek, mivel eltolódás történt a szállítás fizetés ellenében (DvP) tranzakcióktól a teljesítés fizetés nélküli (FoP) tranzakciók irányában. Ennek értelmében a 2022-es évben a tranzakciók összértékének közel 71 százalék volt DvP típusú a teljes forgalmon belül¹⁵, 2021-ben a DvP tranzakciók aránya 92 százalék volt. A forgalom trendszerű növekedése továbbra is megfigyelhető, mely 250 ezer milliárd forint volt, 610 ezer darab tranzakció mellett. 2021-ben 203 ezer milliárd forintot tett ki értékben a forgalom, ami 545 ezer darab tranzakcióhoz kapcsolódott. A forgalom zöme a hosszú lejáratú államkötvényeket érintette 2022-ben is. Az év során a piaci kamatok emelkedése, az állampapírok kibocsátása hozzájárult ahhoz, hogy a kapcsolódó kiegyenlítések is növekedtek mind érték, mind volumen oldalról, mellyel párhuzamosan a kiegyenlítések meghíúsulása is leginkább az állampapírokban volt tapasztalható, főként a tőzsdén kívüli (OTC) piacon.

2022-ben az összes KELER által kiegyenlített ügylet értékének 12,47 százaléka hiúsult meg, ami jelentős romlás 2021-hez képest, amikor ez az arány mindössze 3,58 százalék volt.¹⁶ Az MNB elemzésének alapján az Európai Értékpapír-piaci Hatóság által még 2019-ben előírt adatszolgáltatás adja, mely hasonló az SDR rendelet szerinti, 2022. február 1-jétől havi gyakorisággal leadandó meghíúsult kiegyenlítések adatszolgáltatáshoz. A két adatszolgáltatás nem hasonlítható össze egymással, emiatt a 2022-es évről készült elemzéshez még nem a havi gyakoriságú, hanem a heti gyakoriságú adatszolgáltatást használta az MNB. Az állampapírokban tapasztalt kereskedési volumen növekedése magával hozta a kiegyenlítési kockázatok növekedését is a 2022-es évben. A KELER a tranzakciók kiegyenlítése során az ügyletben részt vevő felek pénzeszköz¹⁷, illetve értékpapír átutalásait teljesíti az értékpapír tervezett kiegyenlítési napján¹⁸. Meghíúsult kiegyenlítés történik akkor, ha egy értékpapírügylet kiegyenlítése nem történik meg a kiegyenlítési

nap tervezett időpontjában. A meghíúsult kiegyenlítéseknek kétféle végstátuszuk lehet: vagy késedelmesen kerülnek kiegyenlítésre vagy egyáltalán nem teljesülnek. A meghíúsult kiegyenlítések értékének 62 százaléka értékpapír oldalon történt, amely egyfajta trendfordulót is jelentett a 2019-2021-es időszakhoz képest, amikor is a pénz oldal aránya volt a nagyobb. A meghíúsult kiegyenlítések darabszámát tekintve azonban 61 százalékban pénz oldalon történt, 39 százaléka értékpapír oldalon, így volumen szempontból az arányok megfelelnek a korábbi években tapasztaltakhoz.

A KELER csoport rendszerei alapvetően megbízhatóan működtek, a rendelkezésre állási mutató értékei az év elején elmaradtak az elvárt szinttől, ennek oka a KSZP M1 bevezetése. A rendszerbevezetés miatt alkalmazott kezdeti kiemelt támogatás¹⁹ biztosította a kiegyenlítési és elszámolási rendszerek stabilitását, majd az év első hat hónapja után kiemelt támogatás nélkül is a korábban megszokott színvonalú normál és biztonságos üzemmenet volt tapasztalható. A legjelentősebb kiesést egy SWIFT kapcsolatot érintő incidens okozta, mely az elszámolások, kiegyenlítések egész napos kiesésében öltött testet, a működés a következő munkanapon állt helyre.

Az Európai Tanács a 2022-es év folyamán további szigorításokkal egészítette ki a 2014-es orosz²⁰ és 2006-os fehérorosz²¹ szankciókkal kapcsolatos tanácsi rendeleteket, melyek kapcsán újdonság, hogy olyan tőkepiacot érintő szankciók is érvénybe léptek, melyek vonatkozásában a központi értéktáraknak és központi szerződő feleknek is további megfelelés-ellenőrzési feladatai lettek. A központi infrastruktúrák is érintetté váltak, az általuk nyújtható szolgáltatások a 2022. április 12-e után kibocsátott átruházható értékpapírok tekintetében tiltottá váltak a rendeletben meghatározott feltételek értelmében. Mind a KELER és leányvállalata, a KELER KSZF kiépítette az ellenőrzéshez szükséges saját belső folyamatait, melyeknek köszönhetően az újfajta atipikus szankciókkal érintett tranzakciók szűrhetők pénzügyi szolgáltatások oldaláról is. Az orosz és fehérorosz pénzügyi jellegű korlátozó intézkedések betartásának felügyeletére az MNB került kijelölésre illetékes hatóságként²².

¹⁵ Két fő típusra, (DvP és FoP) bonthatóak a tranzakciók típusai, a fontos különbséget az jelenti, hogy a pénz oldali kiegyenlítést a központi értéktáron keresztül, vagy azon kívül intézik a vevők és eladók.

¹⁶ Az MNB elemzésének alapján az Európai Értékpapír-piaci Hatóság által még 2019-ben előírt adatszolgáltatás adja, mely hasonló az SDR rendelet szerinti, 2022. február 1-jétől havi gyakorisággal leadandó meghíúsult kiegyenlítések adatszolgáltatáshoz. A két adatszolgáltatás nem hasonlítható össze egymással, emiatt a 2022-es évről készült elemzéshez még nem a havi gyakoriságú, hanem a heti gyakoriságú adatszolgáltatást használta az MNB.

¹⁷ Amennyiben van pénzlába is a tranzakciónak, FoP tranzakció típus esetén nem értelmezhető.

¹⁸ SDR terminológiát tekintve ISD, angolul: intended settlement date (jellemzően t+2)

¹⁹ Early Life Support.

²⁰ Az ukránjai helyzetet destabilizáló orosz intézkedések miatt hozott korlátozó intézkedésekről szóló 2014. július 31-i 833/2014/EU tanácsi rendelet.

²¹ A belarusz helyzetre és Belarusznak az Ukrajna elleni orosz agresszióban való részvételére tekintettel hozott korlátozó intézkedésekről szóló 2006. május 18-i 765/2006/EK tanácsi rendelet.

²² 447/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdése

3.6. KELER KSZF

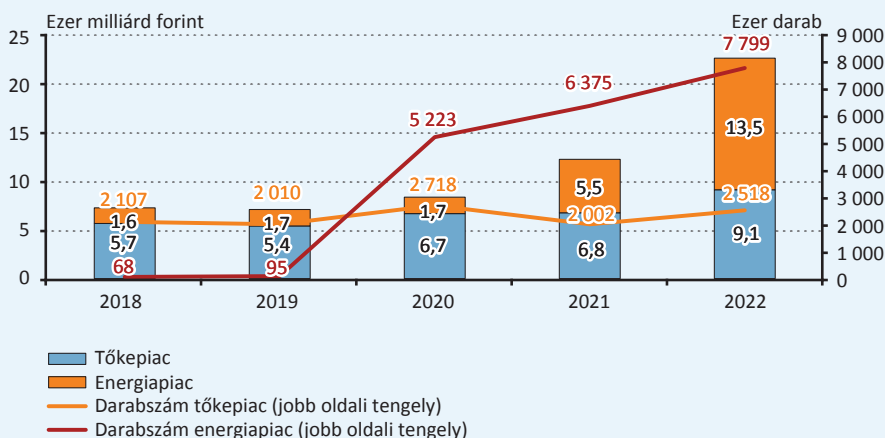
2022-ben a KELER KSZF által elszámolt piacok forgalma összesen 86 százalékkal növekedett a 2021-es évhez viszonyítva, amelyek közül kiemelkedően teljesítettek az **energiapiacok**. A KELER KSZF központi szerződő félként számolja el a Budapesti Értéktőzsdén (BÉT) és az MTF-piacokon kereskedett pénzügyi eszközöket, a hazai gázpiacokat, valamint általános klíringtagként nyújt szolgáltatást alkíringtagjai részére a német ECC által elszámolt energiapiacokon kereskedhető azonnali, illetve határidős villamosenergia-, földgáz- és emisszióskvóta-termékekre. 2022-ben a központi szerződő fél által elszámolt tőkepiaci ügyletek összértéke 9,1 ezer milliárd forint körül alakult, ami 33 százalékos növekedést jelent az előző évhez képest. Az azonnali tőkepiaci ügyletek esetében 2021-hez képest az éves forgalom 43 százalékos növekedése volt tapasztalható, ami nagyságrendileg 1,5 milliárd forintos növekedést jelentett, a határidős piacokon szintén 27 százalékos növekedés történt 846 millió forint értékben. A központi szerződő félként elszámolt azonnali gázpiacok esetében a forgalom megduplázódott 2021-hez viszonyítva, a határidős gázpiacok esetében azonban közel felére esett vissza a forgalom. Az ECC-hez köthető általános klíringtagként nyújtott szolgáltatás keretében az azonnali energiapiacokon 100 százalékot is meghaladó növekedés, a határidős piacokon pedig 65 százalékos növekedés volt tapasztalható az előző évhez képest. (xx. ábra)

Az orosz-ukrán háború kitörése és az energiapiaci válság jelentős energiapiaci volatilitást eredményezett a 2022-es évben, mely szignifikáns hatással volt azon európai központi szerződő felekre, melyek energiapiaci termékek

elszámolásában érintettek. A 2022 márciusában, illetve augusztusában tapasztalt extrém mértékű áremelkedések és piaci bizonytalanság rendkívüli kockázatokat, kitettségeket eredményeztek, melyre válaszolva a klíringházak kockázatkezelési keretrendszerük számos elemének aktiválásával illetve további erősítésével, köztük a garanciarendszerbe elhelyezendő egyéni és kollektív biztosítékok jelentős növekedésével reagáltak.. A piaci szereplők és piaci infrastruktúrák rendkívüli likviditási nyomás alá kerültek, a megfelelő likviditás előteremtése kritikussá vált. A KELER KSZF is folyamatosan emelte garanciaelemei összességét annak érdekében, hogy minél ellenállóbb legyen egy esetleges nemteljesítés kezelése során, mivel az energiapiaci turbulenciák növelték azon energiakereskedő cégek kockázatait, amelyek igénybe veszik a KELER KSZF szolgáltatásait. Az extrém áremelkedések ellen az Európai Unió közös fellépéssel próbál védekezni, melynek eredményeképpen, az energiakereskedők likviditási nyomását enyhítendő, átmenetileg engedélyezték a fedezetlen bankgarancia biztosítékeszközként való befogadását. Továbbá egy olyan szabályozás is született december hónapban, mellyel maximálni lehet bizonyos tőzsdén kereskedett gáztermékek árát. A mechanizmus 2023 februártól használandó, a piacra és a központi szerződő felekre gyakorolt hatások elemzését pedig az ESMA fogja végezni.

2022-ben is sikeresen lezajlott a KELER KSZF EMIR rendelet²³ szerinti éves felügyeleti kollégiumi ülése, melynek eredményeként a Kollégium megfelelőnek értékelte a KELER KSZF jogszabályok szerinti működését, illetve az MNB felügyeleti és felvigyázói tevékenységét. A nemzetközi felügyeletekből és az ESMA²⁴-ból álló Kollégium október 20-án tartotta ülését online formában. Az ülés első

33. ábra
A KELER KSZF által a tőkepiacon és az energiapiacon elszámolt tranzakciószám és érték

²³ EMIR rendelet: a tőzsdén kívüli származtatott ügyletekről, a központi szerződő felekről és a kereskedési adattárakról szóló 2012. július 4-i 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet

²⁴ Európai Értékpapír-piaci Hatóság (angol rövidítése: ESMA)

szakaszában részletesen bemutatásra és megtárgyalásra kerültek az MNB által 2022-ben elvégzett felügyeleti, illetve felvigyázói tevékenységek, a 2022-ben befejezett átfogó felügyeleti vizsgálat, a KELER KSZF kockázatkezelési és informatikai működésének megfeleltetése, valamint a 2023-as évre tervezett felügyeleti és felvigyázói feladatok. Elfogadásra került továbbá, bizonyos módosítási kötelezettségek mellett a KELER KSZF Helyreállítási terve. Az ülés második szakaszában pedig bemutatásra kerültek a KELER KSZF-ben történt előző év legfontosabb eseményei, a közelgő szabályozási változásoknak, úgymint a helyreállítására és szanálására irányuló keretrendszernek és a kiegyenlítési fegyelmet javítani célzó keretrendszernek való tervezett megfelelés, továbbá a KELER KSZF jövőbeni legfontosabb stratégiai céljai és tervei. Az ülés folyamán a Kollégium tagjai megfelelőnek értékelték mind az MNB felügyeleti és felvigyázói tevékenységét, mind a KELER KSZF EMIR szerinti működését, így az ülés sikeresen zárult.

2022-ben a tőzsdei elszámolásokra vonatkozó szigorúan kötött határidőig nem teljesülő nemteljesítések darabszáma és azok értéke is növekedett 2021-hez képest, így az ebből eredő kockázatok illetve kezelésükhöz kapcsolódó operációs feladatok is növekedtek a KELER KSZF oldalán. A KELER KSZF a tőkepiacokon az ügyletek pénz- és értékpapír-oldali²⁵ teljesítésére is garanciát nyújt, míg az

energiapiacokon²⁶ kizárólag pénzügyi garanciavállalás történik. A nemteljesítések gyakorlatilag teljes mértékben a tőkepiacokhoz köthetők, a gázpiacokhoz kapcsolódóan mindössze 1 eset történt, míg az általános klíringtagként kiszolgált ECC-s piacokhoz kapcsolódóan nem történt nemteljesítés a vizsgált időszakban. A tőkepiacokon belül az MTS állampapír-piacon volt a legmagasabb a nemteljesítések aránya 12,2 milliárd forint értékben, illetve az azonnali részvénytőzsi piacokon esetében 6,6 milliárd forint értékben. A nemteljesítések kizárólag értékpapír oldalon történtek, a nemteljesítések leggyakoribb megbízói nemteljesítések, egyéb külső intézményi nemteljesítések, technikai hibák voltak. A tőkepiaci nemteljesítésekkel kapcsolatban elmondható, hogy minden esetben 4 elszámolási napon belül megtörtént a teljesítés, az ügyletek teljesítése leggyakrabban már napon belül teljesült, vagyis a nemteljesítések tulajdonképpen minden esetben csak késedelmes teljesítést jelentettek a szigorú határidőkhöz képest. Végső nemteljesítésbe forduló nemteljesítés nem volt, így kényszerbeszerzés indítása sem vált szükségessé. A gázpiacokat érintő nemteljesítés 1 darab volt a 2022-es évben, 1 milliárd forint értékben, a CEEGEX piacon. A nemteljesítés ebben az esetben is csak időszakos volt, az érintett energiapiaci szereplő esetében nem álltak rendelkezésre elégséges likvid források a pénzügyi kötelezettség időbeli teljesítéséhez, de az ügylet később rendben teljesült.

²⁵ Az értékpapír-oldali garanciavállalás a hiányzó értékpapírok beszerzésére irányuló mechanizmusok működtetésével, valamint az ellenérték visszatartásával biztosított.

²⁶ Az energiapiac gyűjtő fogalom, magában foglalja az elektromos áram (electricity) és földgáz (natural gas) piacokat is. A külön piacokhoz kapcsolódó részeknél a témának megfelelő megnevezés kerül használatra.

4. A pénzforgalom és a pénzügyi infrastruktúrák aktuális kérdései

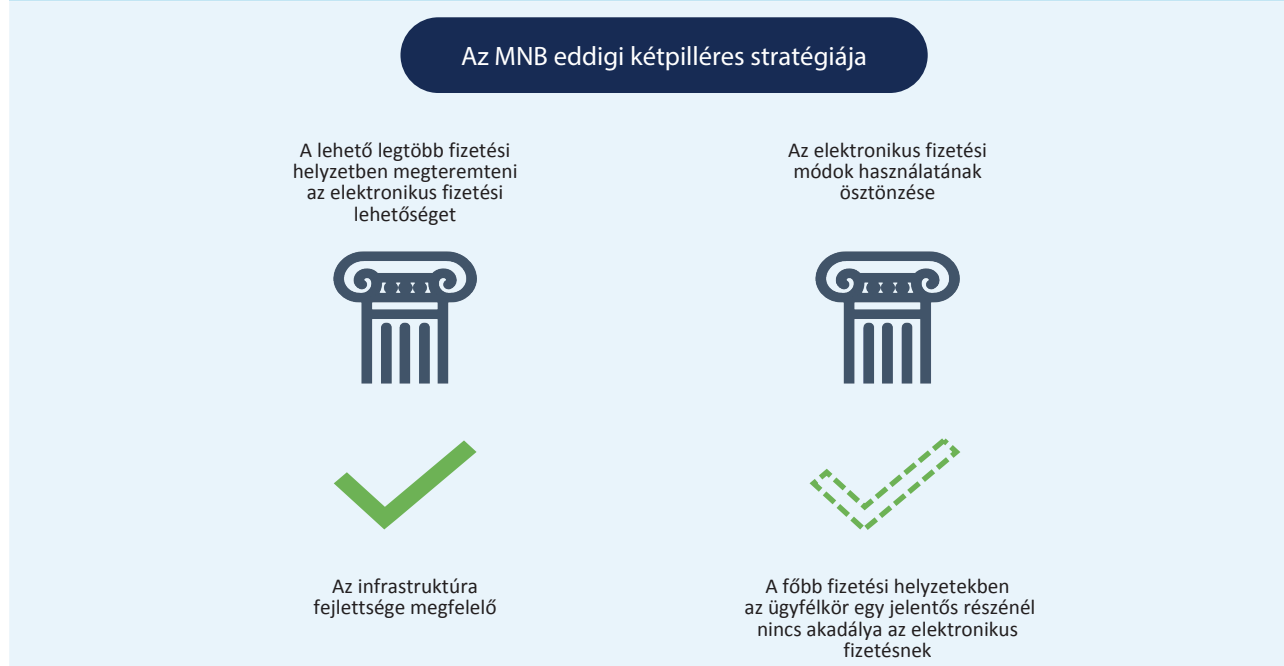
4.1. AZ MNB 2030-IG TERJEDŐ ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALMI STRATÉGIÁJA

2023-ban az MNB megújította a pénzforgalmi stratégiáját²⁷, az eddigi kétpilléres, infrastruktúra fejlesztést és használatösztönzést magában foglaló stratégia után a használatösztönzésen lesz a hangsúly. Az MNB eddigi pénzforgalmi stratégiájának keretében megvalósított infrastruktúra fejlesztés hatására már gyakorlatilag minden helyzetben lehetséges elektronikusan fizetni. A bankkártyás elfogadói hálózat jelentősen bővült az elmúlt évtizedben, aminek köszönhetően már a vásárlások túlnyomó többségénél használható ez a fizetési mód. Ezek mellett pedig az átutalási infrastruktúra folyamatos fejlődésével és az azonnali fizetés bevezetésével lehetővé vált, hogy ez a fizetési mód minden fizetési helyzetben a készpénz alternatívája legyen. Ezzel párhuzamosan, a fizetési helyzetek és

az ügyfelek széles körét érintő általános használatösztönzés hatására nagy mértékben bővült az elektronikus fizetési megoldások használati aránya is, de továbbra is a készpénz a leggyakrabban használt fizetési mód. Az MNB legutóbbi lakossági fizetési szokásokra vonatkozó felmérése alapján megállapítható, hogy a bankszámlával és bankkártyával való lefedettség kellően magas a teljes felnőtt lakosság szintjén, tehát az elektronikus fizetésekhez való hozzáférés általánosságban nem akadályozza az elektronikus fizetések intenzívebb használatának.

Az MNB új pénzforgalmi stratégiájának fő célja az, hogy 2030-ra a teljes gazdaságban az elektronikus tranzakciók aránya a mostani 31 százalékról széleskörű, általános használatösztönzés esetén legalább 60 százalékra, további célzott intézkedések esetén pedig legalább kétharmadra nőjön. A korábbi stratégia széleskörű, általános infrastruktúrafejlesztéssel és használatösztönzéssel elért

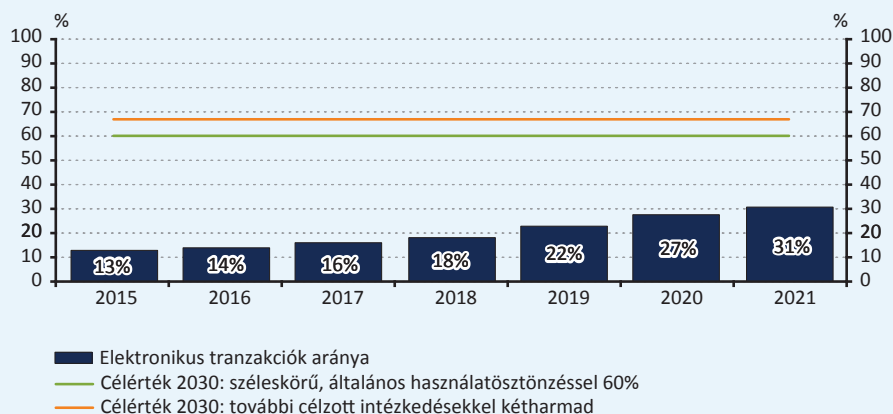
34. ábra
Az MNB korábbi pénzforgalmi stratégiája

²⁷ A Pénzforgalom 2030 című elektronikus pénzforgalmi stratégia elérhetősége: <https://www.mnb.hu/letoltes/penzforgalom-2030-strategia.pdf>

35. ábra

Az MNB fő pénzforgalmi stratégiai célja

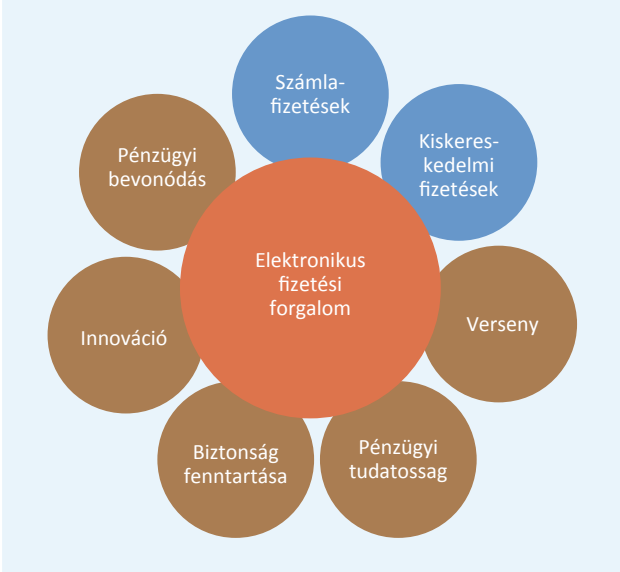
Megjegyzés: az elektronikus tranzakciók arányának meghatározásához a teljes gazdaságban lebonyolított összes fizetési műveletet figyelembe vesszük, tehát a bolti és internetes vásárlások, a számlafizetések, illetve a különböző szektorokon (háztartások, vállalatok, állami szereplők) belüli és szektorok közötti tranzakciók számát.

eredményeire alapozva és részben azt folytatva, a következő időszakban célzott intézkedésekre is szükség van. Egyrészt ezekkel elérhető, hogy azokban a társadalmi csoportokban és fizetési helyzetekben is emelkedjen az elektronikus fizetés aránya, ahol jelenleg ez valamilyen okból elmarad az átlagtól. Másrészt ezekkel javítható a lakosság pénzforgalmi informáltsága és tudatossága, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy megalapozottan tudjanak választani a fizetési lehetőségek között. Az MNB pénzforgalom elemzési és kutatási tevékenysége alapján azonosíthatók azok a részterületek, ahol további intézkedések szükségesek annak érdekében, hogy elérhető legyen a fő pénzforgalmi stratégiai cél.

2030-ig hét beavatkozási területen szükséges általános és célzott használatostönzítő intézkedéseket lebonyolítani a pénzforgalom fejlesztése érdekében. Ezeken belül megkülönböztethetők olyan területeket, amelyek közvetetten, és amelyek közvetlenül járulnak hozzá a fejlődéshez. Azok a területek, amelyek esetén a beavatkozások közvetetten járulnak hozzá a cél eléréséhez, inkább lassabban, középtávon támogatják az elektronikus fizetési módok széleskörű használatát, hatásuk pedig szerteágazó, több területet is érinthet. Ilyen a pénzügyi bevonódás javítása, a pénzforgalmi innováció erősítése, a verseny erősítése, a pénzügyi tudatosság javítása, a biztonság fenntartása. Emellett vannak olyan közpolitikai szegmensek is, amik már közvetlenül és rövidebb időtávon hatnak a fő célmutatóra, azaz az elektronikus fizetések arányára. Ilyen például a kiskereskedelmi fizetések és a számlafizetések terén az elektronikus arány célzott növelése.

36. ábra

A pénzforgalmi stratégiában azonosított beavatkozási területek

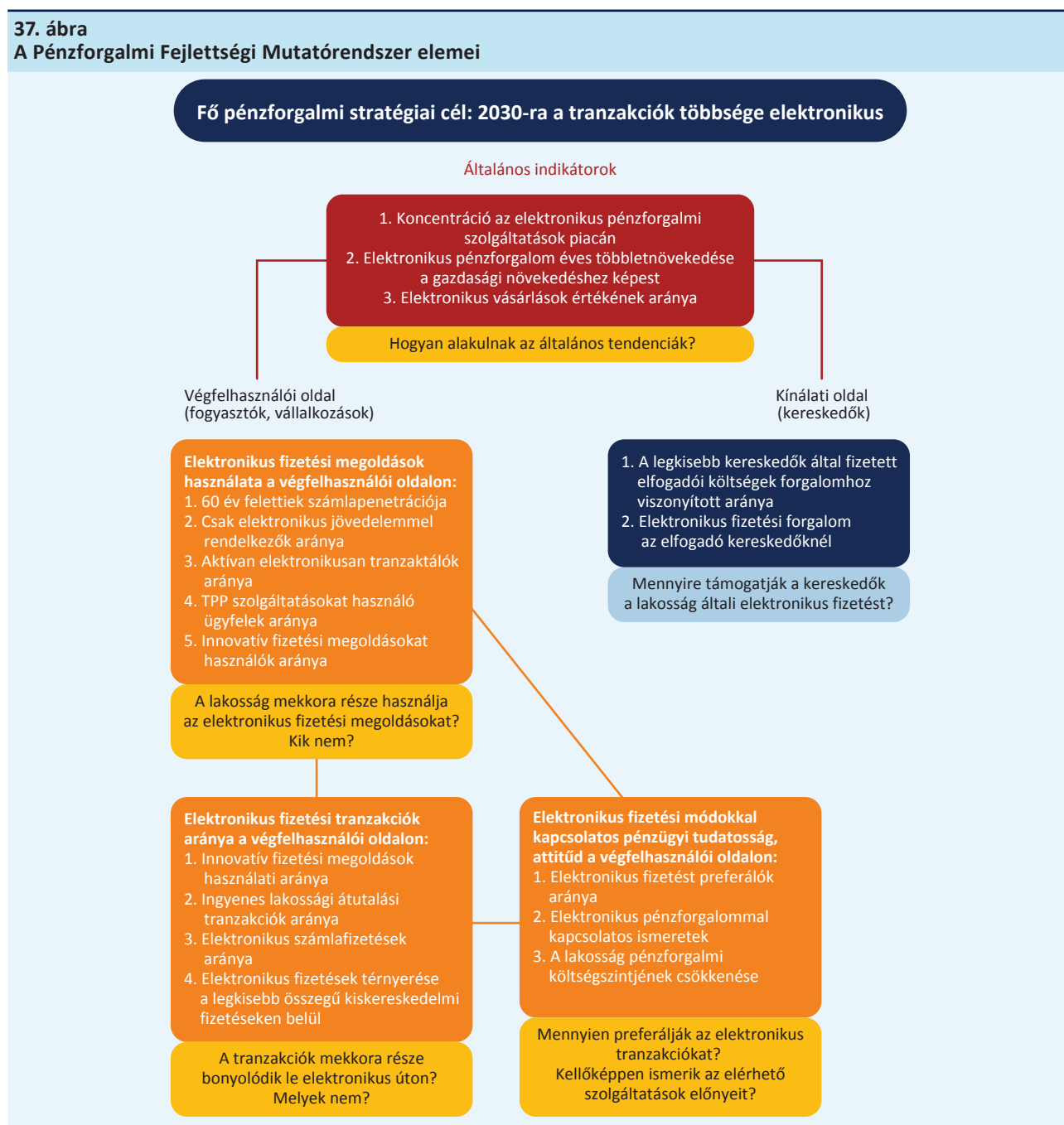
A stratégiában meghatározott célok elérése, valamint a szükséges intézkedések kidolgozása és lebonyolítása csak az érintettekkel szoros együttműködésben valósítható meg. Az MNB a pénzforgalmi stratégia kialakítása során széleskörű egyeztetést folytatott a pénzforgalmi piac összes érintett állami és piaci szereplőjével, így a pénzügyi, kereskedelmi és számlakibocsátói szektor képviselőivel. Az MNB a jövőben is kiemelt hangsúlyt fog fektetni az érintettekkel történő konzultációra, és a megvalósításban résztvevő szereplők közötti koordinációra.

A hazai pénzforgalom helyzetének értékelése, a kitűzött célok teljesülésének mérése, és az intézkedések megvalósulásának nyomon követése érdekében az MNB létrehozta a Pénzforgalmi Fejlettségi Mutatórendszer (PFM). Ebben az MNB 18 mutató kapcsán fogalmaz meg mérhető célokat és monitorozza ezek teljesülését. A PFM az általánosabb jellegű indikátorok mellett olyan mutatókat is tartalmaz, amelyek inkább egy-egy lényegesebb részterületet fednek le. A mutatók és fejlesztendő területek közé ugyanakkor nem kerültek be olyan területek, amelyek már jelenleg is magasan fejletnek tekinthetők, vagy ahol a jelenleg elérhető információk alapján nem látszik, hogy szükséges lenne kifejezett jegybanki vagy egyéb központi beavatkozás. Ilyenek például az elektronikus

fizetési infrastruktúra általános fejlettségét jellemző mutatók. A kiválasztott mutatókkal nyomon követhető egyrészt a pénzforgalmi piac keresleti oldali fejlődése, azaz a végfelhasználók (fogyasztók, vállalkozások) számára elérhető pénzforgalmi szolgáltatások elterjedtsége, a használatuk gyakorisága, valamint a végfelhasználók pénzügyi tudatosságának változása. Másrészt külön indikátorok mutatják be a pénzforgalmi piac kínálati oldalának fejlődését, azaz azt, hogy a kedvezményezett (elsősorban elfogadó kereskedői) oldal hogyan fejleszti szolgáltatásait, és hogyan alakul az elfogadójálat kihasználtsága. A két oldal részmutatóin túl pedig kialakításra kerültek olyan általánosabb fő indikátorok is, amelyek a teljes piac fejlettségét, további fejlődését mérik.

37. ábra

A Pénzforgalmi Fejlettségi Mutatórendszer elemei

Az MNB elektronikus pénzforgalmi stratégiája összhangban van a készpénzellátás biztonságát célzó stratégiájával, ezek nem tartalmazznak egymásnak ellentmondó célokat.

Az elektronikus pénzforgalmi stratégia célja, hogy minden helyzetben és a társadalom minden tagja számára reális alternatíva legyen az elektronikus fizetési megoldások használata a készpénz mellett, valamint minden érintett megfelelően informált legyen ezek használati lehetőségei és árazása terén, így pedig megalapozottan tudjanak döntést hozni arról, hogy elektronikus módon vagy készpénzzel fizetnek.

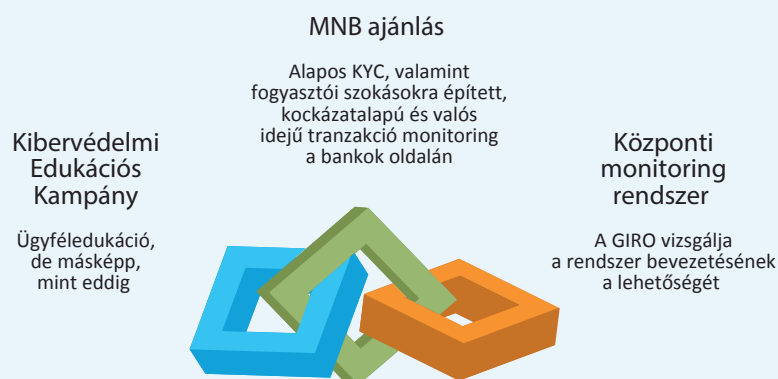
4.2. AZ ELEKTRONIKUS PÉNZFORGALMON KERESZTÜL MEGFIGYELHETŐ VISSZAÉLÉSEK KEZELÉSE

A digitalizációs folyamatok felgyorsulásával párhuzamosan a pénzügyi csalások is egyre inkább az elektronikus pénzforgalmi csatornák felé terelődnek, ugyanakkor ez nem a kapcsolódó infrastruktúra hiányosságait jelzi, hiszen Magyarország ebben a tekintetben nemzetközi összehasonlításban is kiemelten biztonságos. Az utóbbi években egyre szélesebb körűvé vált a digitalizáció, ami alól a pénzügyek sem jelentenek kivételt. Ennek keretében a pénzforgalmi szolgáltatók is jelentős erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a hatékonyabb digitális ügyintézés, illetve az elektronikus fizetési módok mind aktívabb használata felé tereljék az ügyfeleket. Ez a fejlődés azonban a visszaéléseket elkövetők számára is új lehetőségeket teremt: csalások és lopások korábban is előfordultak (zsebtolvajlás, betörés, valaki nevében pénz gyűjtése stb.), ugyanakkor az életmódunk változásával most ezek a típusú visszaélések átkerültek a digitális térbe. Azaz felismerve a fogyasztók távolról történő elérhetőségének előnyeit, vagyis azt, hogy például egy csalás kivitelezéséhez már nem feltétlenül szükséges a személyes találkozás, a bűnözők a korábbi visszaélési módszereket átalakítva egyre inkább a digitális teret veszik célba. Míg korábban az elektronikus pénzforgalomban megfigyelhető

visszaélések valóban pénzforgalmi kötődésűek voltak, hiszen az infrastruktúra valamely elemének hiányosságát, illetve gyengeségét igyekeztek kihasználni, például a fizetési kártyák korábbi generációja esetében a mágnescsík másolásánál, addig mára a pszichológiai manipuláció, illetve megtévesztés különböző formái váltak dominánssá.

A jelenlegi trendek azt mutatják, hogy a legtöbb visszaélés a fogyasztók érzelmi manipulálásához, illetve valamilyen formában történő megtévesztéséhez kapcsolódik. A jelenleg alkalmazott visszaélési minták közül kiemelkednek a gyors hozamot ígérő fiktív befektetések, a biztos nyerményt garantáló játékok, illetve az akciós termékek és szolgáltatások vásárlására ösztönző hirdetések, amelyek mögött természetesen nincs semmilyen teljesítési szándék. Ezekben közös elem, hogy a visszaéléseket elkövetők az ügyfeleket valamilyen online platformon – jellemzően közösségi média felületen – keresik meg az ajánlatukkal, vagy éppen egy ezeken elhelyezett – sokszor fizetett – hirdetés segítségével tévesztik meg. Emellett szintén gyakran alkalmazott módszer a kéréstlen, illetve váratlan szöveges üzeneteken (pl. email, SMS) keresztüli megkeresés, amelynek célja az ügyfelek érzékeny fizetési adatainak megszerzése. Ezek sokszor csomagküldési értesítőként, vagy jelszócsere szükségességére, esetleg az internetbanki platform megváltozott elérhetőségére irányuló banki tájékoztatásként jelennek meg, és egy olyan hivatkozást tartalmaznak, ami egy adathalász oldalra navigálja a gyanútlan ügyfelet. Ezek az oldalak pedig adott esetben a megszólalásig hasonlíthatnak az érintett szolgáltató platformjára. Mindezekon túl további domináns esetkör kapcsolódik a bankok, vagy hivatalos intézmények (pl. hatóságok) nevében elkövetett telefonos csalásokhoz. Ezek között is nagyon gyakori a bankszámlát, vagy bankkártyát érintő fiktív támadások szimulálása. Vagyis a számlatulajdonossal a visszaéléseket elkövetők azt igyekeznek elhitetni, hogy a pénze veszélyben van. Ezekben a támadásokban közös elem a sürgető hangneme, a nyomásgyakorlás, vagy valamilyen távoli hozzáférést lehetővé tevő alkalmazás

38. ábra
Az MNB tervezett intézkedései a visszaélések kezelésére

letöltésére való rábírás, amelynek segítségével átvehető az ügyfél eszköze (pl. okostelefon) feletti irányítás. Ezekhez kapcsolódóan nem ritka az eredeti hívószám elfedése, illetve lecserélése (hívószámhamisítás, „spoofing”) sem annak érdekében, hogy még inkább valószínűnek tűnjön a megkeresés. Ezekben az esetekben a számlatulajdonos mobiltelefonja nem a hívó fél valódi telefonszámát jeleníti meg, hanem a visszaélések elkövetői által beállított, pl. valamely bank központi információs telefonszámát.

Az elektronikus pénzforgalomban megfigyelhető visszaélések alacsony szinten tartása érdekében az MNB egy három elemű akciótervet dolgozott ki. A fentiekben ismertetett folyamatokat figyelembe véve az MNB kiemelt hangsúlyt kíván fordítani a fogyasztók pénzügyi tudatosságának növelésére, továbbá az elektronikus pénzforgalmi szolgáltatásokon keresztül megfigyelhető visszaélések megelőzésére, illetve megakadályozására, amelynek érdekében kidolgozás alatt áll egy ajánlás a pénzforgalmi szolgáltatók részére az MNB kapcsolódó elvárásairól, valamint folyamatban van egy Központi Visszaélésszűrő Rendszer megvalósításának előkészítése is.

Pénzügyi tudatosság növelésére irányuló kezdeményezések

A digitalizációs folyamatok felgyorsulásával, így különösen a pénzügyek digitális útra terelődésével párhuzamosan különösen fontos a fogyasztók edukációja, vagyis az, hogy felhívjuk a figyelmet a rájuk leselkedő veszélyekre, és megmutassuk, hogy mit tehetnek ezek ellen. Mindez kiemelt jelentőséggel bír, mivel a lakosság jelentős része kiberbiztonsági szempontból nincs felkészülve a digitalizáció hozta változásokra. Ennek támogatása érdekében 2022. végén KiberPajzs néven egy széleskörű szervezetközi együttműködés keretén belül közös edukációs programról döntött az MNB, a Magyar Bankszövetség, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat – Nemzeti

Kibervédelmi Intézet, illetve az Országos Rendőr-főkapitányság. A résztvevői kör pedig azóta folyamatosan bővül, már az Igazságügyi Minisztérium és a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága is csatlakozott a kezdeményezéshez.

KiberPajzs

A KiberPajzs projekt kampánya hétköznapi emberek példáján keresztül hívja fel a figyelmet a veszélyekre, és ad információkat²⁸ arról, hogy mik azok az alapvető csalárd mintázatok és magatartási formák, amelyekre odafigyelve csökkenteni lehet a kár bekövetkezésének valószínűségét. Ezek között is nagyon fontos üzenet, hogy ne adjuk meg a legérzékenyebb banki azonosítóinkat és jelszavainkat senkinek, így a bankkártya lejáratát idejét és biztonsági kódját, valamint a mobilbanki alkalmazás vagy az internetbank eléréséhez kapcsolódó jelszót, továbbá az SMS-ben kapott banki megerősítő kódokat. Mindig körültekintően olvassuk el, és ellenőrizzük a szöveges üzenetek (pl. SMS, email) tartalmát, mielőtt az abban szereplő hivatkozásokra vagy csatolmányokra kattintunk. Minden esetben győződjünk meg róla, hogy a hivatkozások valójában hová mutatnak, a hivatkozásra kattintás helyett célszerű beírni az ismert pl. banki webcímet a böngészőbe vagy a böngészőben elmentett könyvjelzőt használni, továbbá a böngészőben ellenőrizzük a honlap biztonságát mutató kis lakatot. Mindig gyanakodjunk, ha érzékeny fizetési adatokat vagy jelszócsere-t kérnek tőlünk, esetleg valamilyen dokumentumnak, illetve alkalmazásnak a letöltésére próbálnak kényszeríteni minket. Nem utolsósorban pedig ne dőlünk be a kecsegtető ajánlatoknak.

39. ábra

A KiberPajzs kampány egyes tájékoztató elemei

²⁸ KiberPajzs honlap elérhetősége további hasznos információkkal: <https://kiberpajzs.hu/>

A pénzforgalmi szolgáltatásokon keresztül megfigyelhető visszaélések megelőzéséről, észleléséről, megakadályozásáról és kezeléséről szóló MNB ajánlás

Kidolgozás alatt áll egy MNB ajánlás a pénzforgalmi szolgáltatók számára, amely tartalmazza a pénzforgalmi szolgáltatásokon keresztül megfigyelhető visszaélések észleléséhez, megelőzéséhez, megakadályozásához, illetve kezeléséhez kapcsolódó MNB elvárásokat. Az elektronikus pénzforgalomban betöltött kulcspozíciójukból adódóan szükséges, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók olyan műveletmegfigyelő mechanizmusokat alkalmazzanak, illetve ügyféledukációs intézkedéseket tegyenek, amelyek a lehető legnagyobb mértékben képesek a visszaélések megelőzésére, észlelésére, lehetőség szerint azok megakadályozására. Ennek érdekében az MNB több kulcsfontosságú elvárást fogalmaz meg a pénzforgalmi szolgáltatók számára többek között a valós idejű műveletmegfigyelő mechanizmusok alkalmazásával, az új készpénz-helyettesítő fizetési eszközök (pl. fizetési kártyák, mobil- vagy internetbanki alkalmazások) ügyfelek rendelkezésére bocsátásával, továbbá a műveleti értékhatárokkal, valamint azok fizetési műveletekhez kapcsolódó korlátozásával kapcsolatban. Fontos továbbá, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók úgy teljesítsék az ajánlásban foglaltakat, hogy

közben az elektronikus fizetési megoldások ügyfélélménye ne csorbuljon.

Központi Visszaélésszűrő Rendszer bevezetése

A Központi Visszaélésszűrő Rendszer bevezetése hatékonyan támogathatja a pénzforgalmi szolgáltatók visszaélés megelőzési törekvéseit olyan többlet információk szolgáltatásával, amelyek a pénzforgalmi szolgáltatók saját elemzéseiből nem deríthetők ki. Az MNB a GIRO-val közösen dolgozik egy olyan, valamennyi hazai ügyfél által kezdeményezett átutalási megbízás elemzését lehetővé tevő Központi Visszaélésszűrő Rendszer létrehozásán, amely – többek között – egy mesterséges intelligenciára alapozott hálózati elemzés segítségével támogathatja a visszaélési mintázatok korai felismerését, illetve hatékony azonosítását. Ennek alapján lehetővé válik, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók valós időben kapjanak kiegészítő információkat egy adott tranzakció azon kockázatairól is, amelyeket ők maguk a rendelkezésükre álló adatokból nem képesek feltárni. Ezen információk felhasználásával pedig a pénzforgalmi szolgáltatók még inkább képesek lehetnek az SCAR szerinti kötelezettségüknek megfelelni a műveletmegfigyelő mechanizmusok kockázatokkal arányos kialakítása során.

40. ábra

A Központi Visszaélésszűrő Rendszer működési modelljének főbb elemei

Jogszabályi felhatalmazás és kötelezettség az érzékeny adatkezelés miatt (Hpt. + Pft. + Fsz. módosítás)

Valamennyi kockázatos tranzakciótípus bevonása (de a kártya „out of scope”)

Előre definiált egységes tranzakciós adattartalom a szűréshez (Pft. melléklet)

Statikus / dinamikus szabályok + mesterséges intelligencia időkritikus elemzési képességgel

Valós-idejű tranzakció monitoring és kockázati jelzés az indító oldali pénzforgalmi szolgáltató felé (nemcsak érték, hanem „reason” kód is)

Nem valós idejű, de napon belüli többszöri visszajelzés a kedvezményezett oldali pénzforgalmi szolgáltató felé is (akár óránkénti riportok)

Folyamatos visszacsatolás a kockázati értékről / csalás gyanújáról a rendszer továbbfejlesztése érdekében a pénzforgalmi szolgáltatók részéről

Döntés / beavatkozás a pénzforgalmi szolgáltató oldalán (elvárás a kockázati jelzések műveletmegfigyelő mechanizmusokba történő beépítése)

Rendszeres adatátadás a nyomozó hatóságok részére a nyomozati eljárások támogatása érdekében

A rendszer a fizető felek pénzforgalmi szolgáltatói által kötelezően szolgáltatott adatok alapján lehetővé fogja tenni, hogy a fizetési megbízások teljesítését megelőzően központilag elvégzésre kerüljön egy komplex vizsgálat, amely megmutatja, hogy egy adott tranzakció feltételezhetően milyen kockázatokat hordoz magában. Ennek a vizsgálatnak az eredményéről a fizető felek pénzforgalmi szolgáltatói azonnali visszajelzést fognak kapni, amelynek birtokában eldönthetik, hogy teljesítik-e az érintett fizetési megbízásokat. A központi rendszer működését a Gazdaságfejlesztési Minisztériummal közösen kidolgozott jogszabályi előírások támogatják az érzékeny fizetési adatok kezelése, illetve a hozzájuk kapcsolódó kötelező adatátadások és elvégzendő feladatok vonatkozásában, amire azért van szükség, hogy megfelelően körülhatárolt, zárt és biztonságos legyen a folyamat.

4.3. AZONNALI FIZETÉSSSEL KAPCSOLATOS FEJLESZTÉSEK EURÓPÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

Az Európai Bizottság, a Magyarországon már 2020 óta működő modellt követve, szabályozással szándékozik kötelezővé tenni a pénzforgalmi szolgáltatók számára az azonnali fizetési szolgáltatás nyújtását. Magyarországon az Azonnali fizetési rendszer, amihez más országokkal ellentétben valamennyi pénzforgalmi szolgáltatónak kötelező jelleggel csatlakoznia kellett, 2020 március 2-án elindult és a platform azóta is stabilan működik. Ennek köszönhetően a lakossági fizetések túlnyomó többsége, azaz a 10 millió forint alatt indított egyedi elektronikus átutalások 5 másodperc alatt kiegyenlítésre kerülnek. A szabályozás által a hazai tranzakciók közel egyharmada az új fizetési platformra terelődött és az itt végbemenő tranzakciók száma folyamatosan nő. Az Európai Unió területén lévő azonnali fizetési rendszerek jellemzően korábban bevezetésre kerültek, mint a hazai rendszer, ugyanakkor az azonnali átutalások aránya az összes átutalás között messze elmarad a magyar értéktől. Ezért az Európai Bizottság egy új, a hazai rendszerhez hasonló szabályozás bevezetését tervezi, miszerint azon pénzforgalmi szolgáltatóknak, akik SEPA átutalásokat nyújtanak, alapszolgáltatásként kellene nyújtani minden banki ügyfél számára az euró alapú azonnali fizetési szolgáltatásokat is. A szabályozás indoklásánál az Európai Bizottság az MNB által már korábban kifejtett érvelést kommunikálta: mivel a fizetési piac egy hálózati piac, melyben a küldő és fogadó feleknek egyaránt részt kell venniük a rendszer sikeres működése érdekében, a teljes lefedettséget kötelező szolgáltatásnyújtással kell és lehet elérni.

Az európai és magyar szabályozás egyik közös kiemelt célja, hogy az azonnali átutalásokat ne drágán, prémium szolgáltatásként nyújtsák a pénzforgalmi szolgáltatók. Az Európai Bizottság árszabályozási kritériumokat is előírt, miszerint ha elfogadják a javaslatot, akkor az azonnali átutalásokért a pénzforgalmi szolgáltatók nem kérhetnek magasabb összeget, mint az eddigi („hagyományos”) átutalási szolgáltatásokért. A hétköznapi, gyakori használhatóság serkentése érdekében azonban a korábbi, tranzakció alapú díjak alkalmazása adott esetben nem feltétlenül elegendő, hiszen az ügyfelek az ingyenesnek érzékelt kártyás és készpénzes fizetési mód mellett nem szívesen fizetnek díjat minden egyes fizetéskor. Erre jelenthet megoldást az Európa számos országában széles körben elterjedt csomagáras számlacsomagok. A Pft. módosításával ugyanakkor a magyar szabályozó az említett problémára válaszul, a jövőben az azonnali infrastruktúrára épülő szolgáltatások célzott növelése érdekében előírta, hogy az egységes adatbeviteli megoldásokkal (QR-kód, NFC, deeplink), illetve fizetési kérelmekkel kezdeményezett azonnali fizetések esetén a pénzforgalmi szolgáltatók 2023. januártól nem számíthatnak fel semmilyen díjat a fogyasztók számára. Ezzel együtt viszont a pénzforgalmi szolgáltatókat sem terheli pénzügyi tranzakciós illetékfizetési kötelezettség e tranzakciók után.

Míg az európai szabályozás az azonnali fizetési alapszolgáltatás teljeskörű elérésére határoz meg ütemtervet, addig az MNB szabályozási módosításai már a ráépülő kiegészítő szolgáltatások kiépítésével kapcsolatos követelményeket határozzák meg. Az Európai Bizottság egy ütemtervet is kidolgozott arra vonatkozóan, hogy az azonnali fizetéseket milyen ütemben kell bevezetniük a pénzforgalmi szolgáltatóknak az eurozónán belül és azon kívül. A jelenlegi, még nem végleges tervek szerint eurozónán belül a tagoknak egy évük lenne a küldési és fogadási képesség lefejlesztésére és üzembe állítására, míg az eurozónán kívüli tagok esetén akár 3 év is rendelkezésre állna. Látható, hogy a javaslat elfogadását követően még jelentős időre lenne szüksége az eurozónának azon alapfunkciók megteremtéséhez, melyek hazánkban már több, mint három éve üzemelnek. Fontos továbbá, hogy míg az európai szabályozási javaslat csak a szolgáltatás nyújtását írta elő, addig Magyarországon a 10 (2023. szeptembertől 20 millió forint alatti egyedi átutalások csak azonnali fizetésként dolgozhatók fel. Emellett itthon, az MNB kezdeményezésére megkezdődött az Azonnali fizetési rendszer fejlesztésének második fázisa, mely kötelezően előírja a tagoknak az egységes adatbeviteli megoldások olvasásának képességét (QR-kód, deeplink, NFC), valamint a fizetési kérelem fogadásának képességét, ezzel is erősítve az AFR hétköznapi életben történő használatát.

41. ábra

Az Azonnali fizetési szolgáltatás továbbfejlesztésének főbb elemei

Az MNB mind a szabályozási eszközeivel, mind a koordinatív szerepkörében támogatja az Azonnali fizetésre épülő szolgáltatások bevezetését. Az MNB rendeletben szabályozta különböző ügyféltájékoztatási, értesítési szabályok bevezetését, valamint a QR-kód esetében hitelesítési elem elhelyezését írta elő a fizetési megoldás minél biztonságosabb használata érdekében. Ezek mellett a kötelezően azonnali fizetési rendszerben teljesülő tranzakciók értékhatárát megemelte 10 millió forintról 20 millió forintra, melynek hatályba lépési időpontja 2023 szeptember 1-je. A szabályozási elvárásokon túl az MNB 2023-ban publikálni fogja az Azonnali fizetéshez kapcsolódó egységes arculati kézikönyvét is, valamint annak felhasználási útmutatóját. Az útmutatóban pontosan szabályozásra kerül a különböző adatbeviteli megoldások megjelenítése, valamint különböző előírások az ügyfelek tájékoztatására azon esetekben, amikor a kereskedő Azonnali fizetésen alapuló elfogadói szolgáltatást nyújt. Ezeken túlmenően az MNB meghatározza a társ márkázási szabályokat, illetve keretek közé szorítja az Azonnali fizetés, mint márka reklámozásának lehetőségét is különböző platformok esetén.

42. ábra

Az Azonnali fizetési szolgáltatás tervezett logói különböző kezdeményezési megoldások esetén

4.4. E-NYUGTA BEVEZETÉS LEHETSÉGES HATÁSAI A PÉNZFORGALOM FEJLŐDÉSÉRE

Az elektronikus nyugták elterjedése az elektronikus fizetési módok használatának felfutását is támogathatja. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) publikálta az elektronikus nyugtákra (e-nyugta) vonatkozó rendkívül előremutató koncepcióját, melynek értelmében az elkövetkező években fokozatosan az e-nyugták válnának elsődlegessé, szemben a jelenleg alkalmazott papír alapú nyugtákkal, és 2028-tól már kizárólag e-nyugta képes pénztárgép lenne üzembe helyezhető. Az innovatív koncepció fontos eleme, hogy a fogyasztók beazonosíthatatlanok maradnának a kereskedők számára, ezzel is védve a személyes adatokat, a vásárlások során keletkezett e-nyugták pedig egy központi adatbázisba kerülnének feltöltésre, ahonnan bármikor letölthetők lennének a vásárló által. A fogyasztók a nyugták letöltésével nem csupán korábbi vásárlásaikat elemezhetik, de például a garancia érvényesítéséhez nem lesz szükséges a papír alapú nyugta megőrzése akár éveken át.

Az e-nyugták alkalmazása az elektronikus fizetési megoldások használatára is jelentős hatással lehet. Az e-nyugták generálásához a tervek szerint szükséges lesz egy titkosított fogyasztói kulcs átadása a pénztárgépnek, ami történhet például QR-kód generálásával a fogyasztó mobiltelefonján, amit a pénztáros beolvas. Mindez azért lényeges, mert ezt a folyamatot úgy lenne célszerű kialakítani, hogy közben az ügyfélélmény ne sérüljön, azaz elektronikus fizetéseknél ne legyen szükséges egy addicionális lépés beemelése a teljes folyamatba. Ebben a tekintetben fontos azt is kiemelni, hogy az e-nyugta bevezetése a pénzforgalmi szolgáltatók számára is új szolgáltatási lehetőségeket nyithat, többek között azzal, ha az e-nyugtákat a fogyasztók a már megszokott mobilfizetési alkalmazásaikban is tudják olvasni.

4.5. BANKSZÜNNAP TARTÁSÁVAL KAPCSOLATOS MNB ELVÁRÁSOK MÓDOSULÁSA

Fontos, hogy a fogyasztók számára mindig egyértelmű legyen, hogy mikor nem érhetnek el bizonyos pénzügyi szolgáltatásokat. A digitális pénzügyi szolgáltatásokat a fogyasztók egyre nagyobb hányada használja rendszeresen, éppen ezért a fennakadások az ilyen szolgáltatások (pl. mobil- vagy internetbank) elérhetőségében a mindennapi ügyintézésben is problémákat okozhatnak, illetve akadályozhatják ezen szolgáltatások elterjedését. Mindezek miatt a Hitelintézeti

törvényben²⁹ (Hpt.) meghatározott bankszünnap tartására vonatkozó módosított rendelkezésekkel összefüggésben, így különösen a munkanap fogalmának értelmezésével kapcsolatban az MNB 2021. október 5-én vezetői körlevelet tett közzé. Mivel 2023-tól az egyes fizetési szolgáltatókról szóló törvény (Fsz.) módosulásával már az Fsz. hatálya alá tartozó pénzforgalmi intézményekre és elektronikuspénz-kibocsátó intézményekre is azonos bankszünnap szabályok vonatkoznak, szükségessé vált az MNB körlevél felülvizsgálata.

Az új körlevélben az MNB pontosította a bankszünnapok és az incidensek közötti elhatárolást. A felülvizsgálat keretében az MNB indokoltan tartotta a bankszünnap fogalmával, körülményeivel, időtartamával kapcsolatban az elmúlt időben felmerülő kérdések vezetői körlevélben történő tisztázását is, különös tekintettel a bankszünnapnak minősülő tervezett leállások és az incidensek közötti különbségek meghatározására. Az MNB nélkülözhetetlennek tartja ugyanis, hogy azon halaszthatatlan intézkedést igénylő esetekben, mint például a biztonsági események, kibertámadások az intézményeknek lehetősége legyen az ezen események által esetlegesen bekövetkező vagy már bekövetkezett káros következményeket a lehető legrövidebb időn belül elhárítani. A jogalkalmazási gyakorlat és jogértelmezés egységessége, valamint a jogkövető magatartás elősegítése érdekében elengedhetetlen azonban, hogy ezen szolgáltatáskiesések, események csak szűk körben, és indokolt esetben minősüljenek incidensnek, ezért az MNB incidens bekövetkezés esetére a vezetői körlevéllel érintett intézményektől részletes indokolást vár el.

Az MNB bankszünnap tartására vonatkozó új körlevele az ügyfelek tájékoztatására vonatkozó elvárásokat is egyértelműsíti. A fogyasztói érdekek védelme érdekében a Hpt. mind bankszünnap tartása, mind incidens bekövetkezése esetére tájékoztatási és bejelentési kötelezettséget ír elő, és ezen kötelezettségekre vonatkozó felügyeleti elvárások részleteire vonatkozóan az MNB szintén iránymutatást adott a pénzforgalmi szolgáltatóknak a vezetői körlevélben. A tájékoztatási határidők meghatározása mellett fontos, hogy az MNB jó gyakorlatnak tartja, ha a pénzforgalmi szolgáltatók közvetlen elérhetőséget biztosító elektronikus úton, így különösen push üzenet vagy SMS formájában is felhívják ügyfeleik figyelmét a tervezett bankszünnapra. Mindemellett az MNB a vezetői körlevélben hangsúlyozza, hogy az intézmények a tervezett leállásokat lehetőség szerint munkaidőn kívülre, vagy olyan időpontra időzítsék, amely a legkevesbé akadályozza az ügyfelek felé történő szolgáltatásnyújtást.

²⁹ a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény

4.6. ALAPSZÁMLÁRA VONATKOZÓ SZABÁLYOK VÁLTOZÁSA

Az alapszámlára vonatkozó hazai szabályozási háttér változása a fogyasztók egy jelentős hányada számára teheti kedvező ajánlattá ezt a számlacsomag konstrukciót. Az alapszámlára vonatkozó európai szabályozás értelmében a tagállamoknak lehetőségük van az alapszámlára vonatkozó díjak saját hatáskörben történő meghatározására. Ennek megfelelően néhány országban teljesen ingyenesen is elérhető ez a számlacsomag, míg mások, így Magyarország esetében is, meghatározott díjat kell érte fizetni. Az eddigi díjak mellett az alapszámlát a fogyasztók csak elhanyagolható része vette igénybe, mivel kedvezőbb piaci árú konstrukciók is elérhetőek voltak. Azonban 2023. július 1-jétől az alapszámla havi díjának maximuma az esedékességét megelőző év utolsó napján érvényes legkisebb összegű havi bruttó minimálbér 0,5 százalékára módosul a jelenlegi 1,5 százalékról (azaz 2023-ban a korábbi szabályok szerinti 3000 Ft helyett legfeljebb 1000 Ft-ra csökken), így várhatóan a korábbiaknál jóval többen fogják igénybe venni ezt a számlakonstrukciót.

Az alapszámla díjának csökkentésével 4 millió ügyfél banki költségei csökkenthetők. Az alapszámla eddigi díjánál az ügyfelek 15 százaléka takaríthatott volna meg költséget az erre való váltás következtében, míg a csökkentett díjjal az ügyfelek 60 százalékának lesz erre lehetősége. Így a díjcsökkenéssel a korábbiakhoz képest újabb 3 millió banki ügyfél számára jelenthet megtakarítást az alapszámlára való átváltás. Mindenképpen jó választás az alapszámla annak az 1,4 millió ügyfélnek, akiknek a számlájára legfeljebb a minimálbér összege érkezik, ők ugyanis jellemzően nem jogosultak a bankok kedvezményes számlacsomagjaira.

Az alapszámla díjcsökkentésével és az átutalásokra vonatkozó árazási szabályok változásával már minden ügyfél számára elérhetőek széles körben az ingyenes elektronikus tranzakciók. 2023 közepétől az alapszámla használatával havi ezer forintért elméletileg már minden ügyfél számára lehetséges korlátlanul, külön tranzakciós díjak nélkül kártyával fizetni és átutalni. Utóbbi esetben az innovatív fizetési megoldásokkal (pl. fizetési kérelemmel, QR-kóddal) indított tranzakciókra vonatkozik a szabály. Ennek következtében a bolti és online vásárlások, számlafizetések és személyek közötti pénzküldések esetén sem kell további díjakkal számolniuk. Ez jelentősen támogathatja ezeknek a szolgáltatásoknak a még szélesebb körű használatát. Az alapszámla díjcsökkentése mellett indokolt lehet egy teljesen ingyenes, meghatározott kör számára elérhető szociális alapszámla bevezetése.

4.7. INFRASTRUKTÚRÁKAT ÉRINTŐ SZABÁLYOZÓI FEJLEMÉNYEK

Az Európai Bizottság a CSDR szerint, az Európai Értékpapír-piaci Hatóság (ESMA) és a nemzeti illetékes hatóságok bevonásával a 2022-es év folyamán is kiemelten dolgozott a 2014. júliusa óta hatályos CSDR rendelet felülvizsgálatán, mely munka 2023 során is folytatódik. A felülvizsgálatot lezáró jelentésben kerültek azonosításra azok a főbb területek, ahol a CSDR módosítását javasolta az Európai Bizottság. A felülvizsgálat és a jelentés eredményeképpen az Európai Bizottság javaslatot tett a CSDR módosítására 2022. március 16-án. A CSDR javasolt módosításai leginkább a következőket jelentik: egyszerűsödne a passzportálás a határokon átnyúló szolgáltatások esetében azzal, hogy a jelenlegi engedélyezési eljárás helyett értesítési kötelezettség lenne a továbbiakban; kötelező felügyeleti kollégiumok jönnének létre a hatékonyabb felügyeleti munka elősegítése érdekében; a banki jellegű kiegészítő szolgáltatások nyújtásával kapcsolatos rendelkezések is változni fognak, hogy ösztönozzék a banki jellegű kiegészítő szolgáltatások nyújtását; a kiegyenlítési fegyelemre vonatkozó szabályok további módosítása, többek között a jelenlegi rendelkezések egyértelműbbé tétele (különösen a CSDR 6-7. cikke tekintetében); valamint a harmadik országbeli központi értéktárakra vonatkozó szabályok módosulnának, azzal, hogy a szerzett jogok a továbbiakban nem állnának fent esetükben.

A 2022-es évben megkezdődött az európai központi szerződő felek legfontosabb szabályozói keretrendszerének, az EMIR-nek a felülvizsgálata. A módosítási javaslatok más uniós szakpolitikákhoz és folyamatban lévő kezdeményezésekhez kapcsolódva célozzák a Tőkepiaci Unió fejlődését, az EU nyitott stratégiai autonómiájának megerősítését és az uniós szintű felügyelet hatékonyságának és eredményességének fokozását. A biztonságos és versenyképes elszámolás az EU-ban elengedhetetlen a tőkepiaci unió fejlesztéséhez, így a javasolt jogszabályi változtatások, többek között a felügyeleti keretrendszer további megerősítése, hozzájárulnának egy hatékonyabb és biztonságosabb kereskedés utáni környezet kialakításához. Az erős központi elszámolási rendszer csökkenti a harmadik országbeli központi szerződő felekre és felügyeleteikre való túlzott támaszkodásból eredő kockázatokat. Az energiapiacokon a közelmúltban bekövetkezett fejlemények is rávilágítottak arra, hogy az EU pénzügyi stabilitását fenyegető kockázatok további mérséklésének érdekében az EMIR további módosításai szükségesek.

2022. június 2-án megjelent az Európai Unió Hivatalos Lapjában a megosztott főkönyvi technológián (DLT-n) alapuló piaci infrastruktúrák kísérleti rendszeréről szóló

rendelet, az ún. DLTR³⁰, lehetőséget biztosítva a megosztott főkönyvi technológiai megoldások központosított rendszerben való alkalmazására. Az ESMA a DLTR rendelet hatálybalépése előtt, 2021-ben felmérte³¹, hogy a központi értéktárak mennyiben alkalmaznak FinTech megoldásokat. Az ESMA úgy értékelte, hogy az alkalmazott megoldások inkább az operatív működtetésben és a technikai folyamatokat elősegítő automatizációban érhetők tetten. Az uniós pénzügyi szolgáltatási jogszabályok nem, illetve nehezen alkalmazhatók a DLT-re és a kriptoeszközökre, tekintettel arra, hogy tartalmaznak olyan rendelkezéseket, amelyek kizárhatják vagy korlátozhatják a DLT használatát, például az olyan DLT-technológiával történő eszközök kibocsátásában, kereskedésében, kiegyenlítésében és nyilvántartásában, amelyek pénzügyi eszköznek minősülnek. Erre megoldást biztosít a DLTR, mely lehetővé teszi a DLT-t használó piaci infrastruktúrák ideiglenes mentességét, engedélyezési eljárást követően az uniós pénzügyi szolgáltatási jogszabályok (mint amilyen a MiFIR³²/MiFID II.³³ és a CSDR³⁴) bizonyos követelményei alól. A DLTR szerinti engedély megszerzése opcionális, a technológia bevezetését szándékozó multilaterális kereskedési helyszíneknek, befektetési vállalkozásoknak, piacműködtetőknél, továbbá központi értéktáraknak lehetőség. A DLTR rendelet hatályba lépése óta még nincs olyan központi értéktár, aki DLT-alapú értékpapírkiegyenlítési-rendszeren is szolgáltatásokat nyújtana a gyakorlatban.

4.8. PÉNZÜGYI SZERVEZETEK INFORMATIKAI BIZTONSÁGÁNAK ERŐSÍTÉSE

Tekintettel a kibertámadások egyre növekvő kockázatára, az EU megerősíti a pénzügyi szervezetek, például bankok, biztosítótársaságok és befektetési vállalkozások informatikai biztonságát. A digitális működési rezilienciáról szóló jogszabályt³⁵ (Digital Operational Resilience Act - DORA) a négy

részből álló Digitális Pénzügyi javaslatcsomag³⁶ részeként 2022. december 27-én véglegesítették és 2025. január 17-től kell alkalmazni. A technikai standardok kidolgozására az érintett európai felügyeleti hatóságokat kérték fel³⁷. A jogszabály célja az, hogy az európai pénzügyi szektor súlyos működési zavarok esetén is kellő rugalmassággal működőképes maradjon, a résztvevői készüljenek fel a kiberfenyegetések megelőzésére és kibertámadások hatásainak az enyhítésére. Ennek biztosítását nehezítette a korábbi állapot, mivel eddig külön-külön tárgyalta az információs és kommunikációs technológiák (továbbiakban: IKT) kockázati követelményeit számos rendelet és irányelv, és bár ezek az uniós jogi aktusok lefedték a pénzügyi kockázat fő kategóriáit (pl. hitelkockázat, piaci kockázat, partner-hitelkockázat és likviditási kockázat, piaci magatartási kockázat), elfogadásuk időpontjában nem tudták átfogóan kezelni a működési reziliencia valamennyi elemét. A működési kockázatra vonatkozó követelmények, gyakran a hagyományos mennyiségi (pénzügyi) megközelítést részesítették előnyben a kockázatkezelésben (nevezetesen az IKT-kockázatok fedezésére szolgáló tőkekövetelmény meghatározását) ahelyett, hogy célzott minőségi követelményeket rögzítettek volna a képességek növelése érdekében. Kis hangsúlyt kapott az IKT-vonatkozású biztonsági eseményekkel szembeni védelmi, észlelési, elszigetelési, helyreállítási és javítási képességekre és ezen tevékenységek tesztelésére vonatkozó, valamint az információ megosztást és jelentéstételt előíró követelményrendszer.

A pénzügyi szervezetek és ökoszisztémájuk IKT-val kapcsolatos kockázatait foglalja egységes szerkezetbe és aktualizálja a digitális működési rezilienciáról szóló jogszabály (DORA). A pénzügyi szolgáltatások digitális kockázatával foglalkozó valamennyi rendelkezés első alkalommal kerül egységes módon egyetlen rendelet csomagba. A pénzügyi szervezeteknek ugyanazt a megközelítést és ugyanazokat az elveken alapuló szabályokat kell követniük az IKT-kockázat

³⁰ DLTR rendelet: a megosztott főkönyvi technológián alapuló piaci infrastruktúrák kísérleti rendszeréről, valamint a 600/2014/EU és a 909/2014/EU rendelet, továbbá a 2014/65/EU irányelv módosításáról szóló 2022. május 30-i (EU) 2022/858 európai parlamenti és tanácsi rendelet

³¹ A felmérés arra koncentrált, hogy mi a FinTech szektor megítélése a központosított értékpapír-infrastruktúra rendszereknél, az értékpapír infrastruktúrák szempontjából mennyiben relevánsak az olyan technikai és technológiai innovációk, mint a blokklánc, az okos szerződés (smart contract), a mesterséges intelligencia/gépi tanulás (artificial intelligence/machine learning), az API-k használata akár automatizáció, akár operatív működés támogatása, akár alapvető vagy kiegészítő központi értéktári tevékenységek kapcsán.

³² MiFIR rendelet: a pénzügyi eszközök piacairól és a 648/2012/EU rendelet módosításáról szóló 2014. május 15-i 600/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet

³³ MiFID II. irányelv: a pénzügyi eszközök piacairól, valamint a 2002/92/EK irányelv és a 2011/61/EU irányelv módosításáról szóló 2014. május 15-i 2014/65/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv

³⁴ CSDR rendelet: az Európai Unió belüli értékpapír-kiegyenlítés javításáról és a központi értéktárakról, valamint 98/26/EK és a 2014/65/EU irányelv, valamint a 236/2012/EU rendelet módosításáról szóló 2014. július 23-ai 909/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet

³⁵ DORA rendelet: a pénzügyi ágazat digitális működési rezilienciájáról, valamint az 1060/2009/EK, a 648/2012/EU, a 600/2014/EU, a 909/2014/EU és az (EU) 2016/1011 rendelet módosításáról szóló 2022. december 14-i (EU) 2022/2554 európai parlamenti és tanácsi rendelet

³⁶ A Digitális Pénzügyi javaslatcsomag részei: DORA (digitális működési rezilienciája), a kriptoeszközök piacairól szóló rendeletjavaslat, a megosztott főkönyvi technológián (DLT) alapuló piaci infrastruktúrák kísérleti rendszeréről szóló rendeletjavaslat, valamint a pénzügyi szolgáltatásokra vonatkozó egyes kapcsolódó szabályok pontosításáról, módosításáról szóló irányelvre irányuló javaslat.

³⁷ Európai Bankhatóság (European Banking Authority - EBA), az Európai Értékpapírpiazi Hatóság (European Securities and Markets Authority - ESMA) és az Európai Biztosítás- és Foglalkoztatáinyugdíj-hatóság (European Insurance and Occupational Pensions Authority - EIOPA)

43. ábra
A digitális működési rezilienciáról szóló jogszabály pillérei dióhéjban

kezelése során. IKT félnek minősülnek például a felhőszolgáltatók, a szoftverszállítók, a rendszerintegrátorok, a fizetési megoldások szolgáltatói, a kiberbiztonsággal és kiberkockázatokkal kapcsolatos eszközöket és szolgáltatásokat, például behatolási tesztelést kínáló vállalatok. A különböző pénzügyi ágazatok közötti harmonizáció és ésszerűsítés hozzájárul a pénzügyi rendszerbe vetett bizalom növeléséhez és stabilitásának megőrzéséhez, különösen az IKT-rendszerek, -platformok és -infrastruktúrák általánosan elterjedt használata idején, amely önmagában is fokozott digitális kockázatot hordoz. Természetesen a digitális működési rezilienciáról szóló jogszabály nem minden eleme új, hiszen a pénzügyi szektor klasszikusan eddig is az egyik legszabályozottabb terület volt a kiberbiztonság és a kiberreziliencia szempontjából.

4.9. A NYÍLT BANKOLÁS TERJEDÉSÉNEK TÁMOGATÁSA – API KERESZTAL

2022 szeptemberében az MNB a Bankszövetséggel közösen kerekasztal megbeszélést kezdeményezett a nyílt bankolás és az azt lehetővé tevő API-k működéséről, amelyen mind a harmadik fél szolgáltatók, mind a számlavezetők jelen

voltak. A PSD2 szerinti nyílt bankolás egyelőre csak korlátozottan tudott elterjedni, mivel egyrészt a nemzetközi szabályozás nem elég specifikus a hozzáférési interfészek (továbbiakban: API-k) vonatkozásában, másrészt pedig a bankok sokféle módon akadályozhatják az új szereplőket. Az elmúlt két évben az MNB valamennyi pénzforgalmi ellenőrzése talált hiányosságot a nyílt bankolással kapcsolatban. A piaci szereplőkkel a kerekasztal megbeszélésen áttekintésre került több, kihívásokkal teli terület is, például a tájékoztatás és elvárható támogatás, a tesztelési környezetek, a bankok válaszadási ideje, az API-n elérhető adatokkal kapcsolatos anomáliák, az API-n keresztül elérhető hibaazonosítók és a PSD2 tanúsítványok kezelésével kapcsolatos nehézségek. Az egyeztetések eredményeként megállapítást nyert, hogy a problémák jelentős része csak jogalkotással orvosolható, azonban addig a szereplők közötti kommunikáció támogatása kulcsfontosságú. Ezért az MNB felajánlotta, hogy a nyílt bankolással kapcsolatban elérhető nyilvános magyarországi információkat összegyűjti és publikálja a MNB honlapján, továbbá az API kerekasztal egyeztetést is rendszeresen megrendezi. A kommunikáció ösztönzése mellett az MNB a jogalkalmazás hatékony ellenőrzésével támogatja a PSD2 innováció- és versenyélénkítő céljainak elérését, valamint a nyílt bankolás terjedését.

I. (Nagy) Lajos Király

(Visegrád, 1326. március 5. – Nagyszombat, 1382. szeptember 10.)

Magyarország (1342-1382) és Lengyelország (1370-1382) Anjou-házi királya volt.

Uralkodása a középkori Magyar Királyság egyik fénykora: az ország belső békéje és dinasztikus kapcsolatai lehetővé tették a társadalom, a gazdaság és a kultúra fejlődését, így az ország fejlettsége közelebb került a nyugat-európai országokéhoz. Aktív külpolitikája és hadjáratai révén Magyarország európai nagyhatalommá vált. A lovagkirály személyes kvalitásai és dicsőséges hadjáratai megihlették még a 19. századi magyar nemzeti romantika költőit is.

Lajos, Károly Róbert magyar király és Łokietek Erzsébet lengyel hercegnő házasságából született. Trónörökösnek kijáró gondos neveltetést kapott. Jogi, történelmi és politikai ismeretek mellett egyházi nevelői bevezették a hittudományba és a hét szabad művészetbe (grammatika, dialektika, retorika, aritmetika, geometria, csillagászat, zene), valamint a lovagi ismeretekbe is. Apja halálát követően 1342. július 21-én koronázták meg Székesfehérváron az ország főembereinek „egy szívvel, egy akarat-tal” való hozzájárulásával.

Lajos tele kincstárat, stabil és jól működő államszervezetet örökölt tehetséges és hűséges, őt mindenben segítő és támogató főnemesekkel, így energikusan próbálhatta elérni nagyváradi fogadkozásában összegzett külpolitikai céljait. Buzgón vallásos, egyben a lovagi eredményeket megtestesítő férfiú volt, aki emellett erős kézzel irányította országait. Feltétlen híve és biztos támasza volt a papságnak, még annak ellenére is, hogy az nem mindig szolgálta (ki) az érdekeit.

Lajos alapvetően a főurakkal egyetértésben kormányzott, de a köznemességet is igyekezett megnyerni magának. Az 1351-ben kihirdetett törvényei egészen 1848-ig a magyar nemesi alkotmányos berendezkedés gerincét képezték. Ennek része volt az Aranybulla megújítása, ami az 1222-es oklevél keletkezése után másfél évszázaddal a nemesi szabadságok alaptörvényévé vált. Kimondta az egyazon szabadság (latinul unus eademque libertas) elvét, azaz a köznemességnek azonos jogokat biztosított a főnemességgel. Kiemelendő még az ősiség törvénye, amelynek értelmében ha kihalt egy birtokos család, a földek a Szent Koronára szálltak vissza. (Az Aranybulla ugyan lehetővé tette a szabad örökítést, de az nem került át a gyakorlatba, és a király rendelkezésével csak ezt a helyzetet rögzítette.) Lajos királyságának utolsó szakaszában reformjai keretében több átalakítást is végrehajtott az államigazgatásban és a bírósági rendszerben.

A pápa kérésére gyakran viselt hadat „az igaz hit védelmében”: hol a pogány litvánok, hol az eretnek (bogumil) vagy ortodox keresztény délszlávok ellen. Lajos uralkodását végigkísérték az itáliai, dalmáciai, litvániai és balkáni hadjáratok is. Ezek jelentősen igénybe vették az ország politikai, pénzügyi és katonai teherbíró képességét, de a Károly Róbert által stabilizált államszervezet sikeresen kiállta a megpróbáltatásokat. A Magyar Királyság Lajos uralma alatt európai nagyhatalommá vált („Magyar Archiregnum”). Lajos diplomáciai tevékenysége közvetlen érdekeltségein kívül is kiterjedt több európai államra: sem előtte, sem utána nem volt magyar uralkodó, aki ilyen aktív külpolitikát folytatott volna az ország határain túl. Lajos belviszályoktól és külső támadásoktól mentes királysága lehetővé tette az ország válságoktól mentes fejlődését, mind politikai, mind gazdasági tekintetben.

FIZETÉSI RENDSZER JELENTÉS

2023. június

Nyomda: Prospektus Kft.

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

mnb.hu

©MAGYAR NEMZETI BANK

1013 BUDAPEST, KRISZTINA KÖRÚT 55.